



Radikala högerpartier & attityder till invandring Europa under 2000-talet

Radikala högerpartier & attityder till invandring

Europa under 2000-talet

Andrea Bohman & Mikael Hjerm

2014:1



STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

**Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17**

Delmi rapport nr: 2014:1
Beställning: www.delmi.se
E-post: ju.delmi@regeringskansliet.se

Tryckt av: Elanders Sverige AB
Stockholm 2014
ISBN 978-91-88021-00-7

Förord

Radikala högerpartier har under det senaste decenniet nått stora valframgångar runt om i Europa. Samhällsvetenskapliga teorier ger oss anledning att anta att fler röster på sådana partier i kombination med ökad uppmärksamhet och negativa utspel kring invandringsfrågor, också leder till ett ökat motstånd mot invandring i Europa. Men trots att den här typen av partier har som mål att kraftigt begränsa invandringen, finns det få studier som undersöker vad de har betytt för människors attityder gentemot invandring och invandrare. I denna rapport, som är den första Delmi-rapporten, tar Andrea Bohman och Mikael Hjerm på sig den uppgiften och resultatet förvånar.

Författarna visar att valframgångarna för radikala högerpartier inte haft någon generell effekt på attityder till invandring, i de 16 undersökta länderna, under perioden 2002-2012. Men de framhåller samtidigt att de inte utesluter att radikala högerpartier kan ha påverkat attityderna i mer begränsade sammanhang, till exempel i vissa kommuner eller i vissa enskilda länder. De framhåller behovet av mer forskning för att även undersöka andra faktorer såsom de radikala högerpartiernas och de traditionella politiska partiernas agerande, partiets inflytande över politiken, situationen på arbetsmarknaden, välfärdsstatens omfattning eller andra samhällsfaktorer.

Rapporten är skriven av Andrea Bohman, fil.dr. i sociologi och Mikael Hjerm, professor i sociologi vid Umeå universitet. Arbetet med denna rapport har följts av Pieter Bevelander, ledamot i Delmis styrelse. Som brukligt i Delmi-sammanhang ansvarar författarna själva för innehåll, slutsatser och policyrekommendationer i rapporten.

Det är vår förhoppning att rapporten ska utgöra ett bra underlag för ytterligare forskning och diskussion om migration och orsakerna samt konsekvenserna av populistiska och radikala högerpartiers valframgångar i Europa. Rapporten är den första inom Delmis temaområde Demokrati, deltagande och värderingar.

Stockholm i oktober 2014

Joakim Palme, Ordförande Delmi Kristof Tamas, Kanslichef Delmi

Innehåll

Sammanfattning	6
Summary	8
Figurer och tabeller	10
1 Introduktion	12
Varför skall vi bry oss om attityder till invandring?.....	15
Vilka är de radikala högerpartierna?	16
2 Teoretisk bakgrund	24
Grupphotsteorin	24
Framingteori.....	26
Effekterna av radikala högerpartier	29
3 Dataunderlag och metod	32
Mått på attityder till invandring	32
Mått på radikala högerpartier.....	34
Närvaron av radikala högerpartier	35
Radikala högerpartiers representation	36
Radikala högerpartiers nationalistiska budskap.....	36
Metod	37
4 Resultat	40
5 Slutsatser	52
Policyleverans.....	54
6 Referenser	58
7 Appendix	65

Sammanfattning

Den här studien testar det teoretiska antagandet om ett samband mellan radikala högerpartiers representation i nationella parlamentet och attityder till invandring över tid. Data kommer från sex omgångar av den Europeiska socialundersökningen (ESS) mellan 2002 och 2012, och täcker in de 16 europeiska länder som deltagit i alla omgångar av ESS. Studien undersöker om politiska framgångar för radikala högerpartier har påverkat attityderna till invandring. Fokus ligger på tre möjliga scenarion;

1. invandringsmotståndet har ökat,
2. invandringsmotståndet har blivit starkare kopplat till invandrares etnicitet, och
3. attityderna till invandring har blivit mer polariserade.

Vi testar tre olika sätt att mäta förekomsten av radikala högerpartier: deras parlamentariska närvaro, deras representativa styrka i parlamenten samt deras nationalistiska budskap. Tvärtemot de teoretiska förväntningarna så finner vi att varken radikala högerpartiers närvaro i parlamentet, deras procentuella representation eller deras nationalistiska budskap kan förklara förändringar i attityder till invandring. Slutsatsen är att radikala högerpartier generellt inte påverkat attityder till invandring över tid i Europa. Det verkar som att dessa partier framför allt har varit framgångsrika i att plocka upp det väljarstöd som finns för att minska invandringen snarare än att förändra folks attityder. Möjliga förklaringar till resultaten diskuteras i rapportens avslutande del. Resultaten är förvånande, men ska inte tolkas som att de radikala högerpartierna inte alls har något inflytande. Det är fortfarande möjligt att de har såväl direkt politiskt inflytande som effekter på kopplingen mellan attityder och handling. Detta då deras närvaro kan bidra till att flytta invandringsfrågor högre upp på dagordningen samt legitimera negativa synsätt på invandrare. Rapporten avslutas med en diskussion kring viktiga frågor för framtida forskning.

Summary

This article tests a theoretically assumed relationship between the parliamentary presences of radical right parties and anti-immigration attitudes over time. Data comes from six rounds of the European Social Survey between 2002 and 2012 and covers the 16 European countries that participated in all rounds during this time period. The study examines the effects of the political advancements of the radical right with focus on three possible scenarios;

1. people in general have turned more negative towards immigration,
2. opposition towards immigration has become more dependent on immigrants' ethnicity and
3. attitudes towards immigration have become more polarized.

Three measures of the radical right are used to test the outcome, namely; their presence, their parliamentary strength and their nationalistic articulation. Contrary to the expectations it is found that neither the presence, the representational strength or the nationalistic framing of the radical right affect opposition towards immigration over time. Thus, the conclusion is that the radical right parties, so far, do not drive anti-immigration attitudes in Europe. It seems like the radical right parties have been successful in attracting already existing support for decreasing immigration rather than changing people's attitudes. Possible explanations for these results are discussed in the concluding section. This report focuses only on change in attitudes which implies that the results cannot be interpreted as the radical right lacking any influence. There is still the possibility that they influence both politics as well as affecting the relationship between attitudes and action as they contribute to changing the political agenda as well as legitimizing negative views of immigrants. The report concludes by discussing directions for future research.

Figurer och tabeller

Diagram 1-11	Radikala högerpartiers andel mandat i parlamentet i procent 1999-2012
Figur 1a	Attityder till invandring
Figur 1b	Nativistiskt motstånd
Figur 1c	Polarisering
Tabell 1	Radikala högerpartier och attityder till invandring
Tabell 2	Radikala högerpartier och nativistiska attityder
Tabell 3	Radikala högerpartier och polarisering
Figur 2	Invandringsmotstånd
Tabell A1	Radikala högerpartier och attityder till invandring
Tabell A2	Radikala högerpartier och nativistiska attityder till invandring
Tabell A3	Radikala högerpartier och polarisering
Tabell A4	Olika typer av radikala högerpartier, indelning
Tabell A5	Olika typer av radikala högerpartier, analys

Introduktion

Partier och attityder

I Europa har invandrings- och integrationsfrågor under senare tid fått allt större utrymme i den politiska debatten. Media rapporterar om rasistiska manifestationer och trakasserier av religiösa minoriteter, samtidigt som kommentatorsfälten på internet fylls med invandringsfientliga budskap. Tillsammans med tidningsrubriker som talar om en ”främlingsfientlig våg i Europa” och om en ”uppgång för rasismen”, signalerar detta medvind för invandringsfientliga krafter (Sandberg och Demker, 2014). Något som också återspeglar sig i den allmänna opinionen där hela 78 procent av Sveriges befolkning oroar sig för att främlingsfientligheten ökar i landet (se t.ex Reuters UK, 14 september, 2010; Radio France International 22 mars, 2013).

Det finns också starka teoretiska skäl att misstänka att invandringsmotståndet har ökat de senaste åren, åtminstone i vissa europeiska länder. Sociologiska teorier som ämnar förklara främlingsfientlighet lyfter fram upplevelser av hot som något som leder till en ökning av sådana attityder. Framgångarna för politiska partier som kopplar invandring till hot har varit en central politisk utveckling i Europa de senaste decennierna. Sedan början av 2000-talet har så kallade radikala högerpartier tagit plats i nationella parlament i länder som Ungern, Nederländerna och Sverige. I andra delar av Europa, till exempel i Frankrike och Österrike, har sådana partier länge funnits representerade på lokal, regional och nationell nivå.

Enligt studier av radikala högerpartier (se nedan för diskussion om terminologin) är just sammankopplingen av invandring och hot ett centralt inslag i deras retorik. Partierna framställer invandring som ett hot mot den nationella identiteten, mot möjligheterna till arbete och mot tryggheten och säkerheten i samhället (Rydgren, 2008; Betz och Johnson, 2004). Både

generella teorier såsom framingteori, som försöker förklara hur politik påverkar attityder, och specifika teorier såsom grupphotsteori, som ämnar förklara främlingsfientlighet, ger oss skäl att anta att radikala högerpartiers närvaro i parlamenten har haft konsekvenser för människors attityder. Mer specifikt ger teorierna oss skäl att tro att det politiska budskapet hos dessa partier leder till ett ökat motstånd mot invandring.

I den här rapporten undersöker vi därför radikala högerpartiers betydelse för attityder till invandring i 16 europeiska länder mellan åren 2002 och 2012. Med hjälp av valdata och attityddata från den Europeiska socialundersökningen (ESS) analyserar vi konsekvenserna av dessa partiers politiska framgångar med fokus på tre olika scenarion. Vi studerar huruvida deras närvaro har lett till att:

1. människors attityder generellt sett har blivit mer negativa.
2. motståndet mot invandring har ändrat karaktär och blivit allt starkare kopplat till invandrares etnicitet.
3. attityderna till invandring har blivit allt mer polariserade, det vill säga motståndet gentemot invandring har ökat hos vissa samtidigt som det har minskat hos andra.

Skälet till att studera just attityder till invandring och inte andra närliggande attityder, är att invandring och invandringsmotstånd utgör kärnan i många radikala högerpartiers politik. Även om dessa partier också använder sig av bredare främlingsfientlig retorik, där de motsätter sig exempelvis mångkulturalism och utökade rättigheter för etniska minoriteter, kan motstånd mot invandring direkt kopplas till deras politiska målsättning att skydda och bevara den egna nationen från influenser utifrån. Trots att radikala högerpartier ofta framställer invandring som något som hotar landets befolkning, dess ekonomiska ställning och/eller kulturella värden, finns det få studier som undersöker vad partiernas framgångar har betytt för människors attityder gentemot invandring och invandrare.

Tidigare forskning fokuserar istället på vad som har möjliggjort de radikala högerpartiernas valframgångar, det vill säga på vad som hände innan de kom in i parlamentet snarare än vad som händer efter deras inträde. Dessa studier målar upp en komplex bild där faktorer kopplade till partierna

själva, omgivande politiska strukturer samt historiska skeenden tillsammans har lagt grunden för de radikala högerpartiernas valframgångar i Europa (se t.ex. Lubbers et al. 2002; Arzheimer och Carter, 2006; Berezin, 2009).

En viktig frågeställning har varit vem som röstar på den här typen av parti, samt hur partierna politiskt lyckats mobilisera kring motstånd mot invandring. Även om människor har olika skäl till att rösta på den radikala högern så faller det ofta tillbaka på ett motstånd till invandring (Van er Brug et al, 2000). Däremot kan de radikala högerpartiernas valframgångar inte förklaras med en kraftig ökning i invandringsmotstånd, eftersom deras inträde på den politiska arenan inte föregicks av en sådan trend. Tvärtom växte de fram under en period då invandringsfientliga attityder länge minskat.

I den mån konsekvenserna av de radikala högerpartiernas valframgångar har berörts i tidigare forskning, har fokus framförallt legat på effekterna på policy och på andra politiska partiers positioner. Medan fler studier fortfarande behövs på området, finns det tecken på att radikala högerpartier påverkat invandringspolitiken i mer restriktiv riktning, även om det inte har skett i alla länder där de finns representerade (Minkenberg, 2001; Rydgren, 2008; Akkerman och Lange, 2012).

Tidigare forskning pekar också mot att radikala högerpartier indirekt kan påverka den förda politiken. Detta när deras närvaro leder till att andra politiska partiers position i invandringsfrågor förskjuts mot att ligga mer i linje med de radikala högerpartiernas politik (Van Spanje, 2010). De studier som delvis eller indirekt berör människors attityder är få till antalet och visar dessutom på motstridiga resultat (se t.ex. Semyonov et al. 2006; Sprague-Jones, 2011; Dunn och Singh, 2011).

En viktig begränsning är att de inte analyserar sambandet mellan radikala högerpartiers valframgångar och människors attityder över tid. Endast med ett utvidgat tidsperspektiv, som det vi antar i den här studien, är det möjligt att analysera vilken betydelse de radikala högerpartierna har haft både för graden av invandringsmotstånd i olika länder och för förändringen i invandringsmotstånd inom varje land.

Varför skall vi bry oss om attityder till invandring?

Den här studien fokuserar på attityder till invandring. Frågan är dock varför vi överhuvudtaget ska bry oss om attityder till invandring? Det enkla svaret är att attityder påverkar handling. I den bästa av världar skulle vi också vilja undersöka handlingarna, till exempel diskriminering, verbala uttryck, hatbrott och liknande. Problemet är att sådant är mycket svårare att mäta, speciellt i den här typen av studie där vi är intresserade av att parallellt undersöka individer i flera olika länder för att finna generella mönster.

Om det vore så att det inte existerade någon koppling mellan attityder och handling skulle attityder inte spela någon roll. Forskningen kring kopplingen mellan attityder och handling är mycket omfattande och kan därmed inte redogöras för här. En enkel sammanfattning är att specifika attityder hänger samman med specifika handlingar samt att styrkan i sambandet ökar ju viktigare attityderna är för en individ. Begränsningar i denna studie är dels att vi mäter abstrakta attityder gentemot invandring och dels att vi inte vet hur viktiga dessa attityder är för individerna i vår undersökning. Inget av detta förändrar dock det faktum att attityder och handlingar hänger samman.

Däremot är det viktigt att ha i åtanke att en individ som hyser en given attityd inte kommer att agera i enlighet med den vid varje givet tillfälle då andra faktorer såsom externa möjligheter och omständigheter är avgörande. Vi kan illustrera med ett exempel där två individer är mycket negativt inställda till invandring och invandrare. Den ena individen är i en position där hon eller han anställer personer på ett företag medan den andra individen inte har en sådan position. Då är det uppenbart att den första individen har en större möjlighet att diskriminera invandrare på arbetsmarknaden än den andra individen. När det gäller omständigheter är det lätt att förstå att i en situation där alla i ens omgivning har andra åsikter än en själv, är det svårt att uttrycka en avvikande åsikt.

Även om inte varje individ som är negativt inställd till invandring och/eller invandrare kommer att diskriminera andra individer vid varje möjligt tillfälle,

är kontentan av exemplet att sannolikheten för att denna individ kommer att diskriminera är större än för en individ som inte hyser negativa attityder gentemot invandrare. Det betyder också att riskerna för diskriminering och rasistiska tilltal ökar om negativa attityder gentemot invandring och invandrare ökar. Av det skälet är det viktigt att studera dessa attityder.

Vilka är de radikala högerpartierna?

Det finns en ständigt pågående diskussion bland de som studerar radikala högerpartier kring hur dessa partier bäst ska benämnas. Bör de kallas ”högerextrema” eller ”högerpopulistiska”? Bör ”främlingsfientliga” finnas med i beteckningen, eller är de i första hand ”nationalkonservativa” eller kanske ”etnonationalistiska”? Då det i dagsläget inte råder konsensus kring vad som är den lämpligaste benämningen använder vi oss av ”radikala högerpartier”, vilket är en vanligt förekommande beteckning i tidigare forskning (se t.ex Norris, 2005; Minkenberg, 2000; Akkerman, 2012). Trots att det utifrån vårt syfte är viktigare att slå fast vilka partier som räknas till partikategorin än att avgöra hur de bäst benämns, krävs ett förtydligande av hur ”radikal” respektive ”höger” ska förstås i det här sammanhanget.

Med radikal menas ibland en ambition att överge det demokratiska politiska systemet till förmån för styrsätt som inte bygger på allmän rösträtt. Detta gäller inte partierna i vår studie, då samtliga verkar inom det demokratiska systemet och i stor utsträckning accepterar dess spelregler. I det här sammanhanget används istället radikal för att beskriva hur partierna motsätter sig vissa grundläggande värderingar inom den liberala demokratin, till exempel en politisk mångfald av idéer och alla människors lika värde.¹

När det gäller beskrivningen av dessa partier som radikala högerpartier betyder det inte nödvändigtvis att de befinner sig längst till höger på den socio-ekonomiska skalan. I enlighet med Cas Mudde (Mudde, 2006) används här istället ”höger” för att beskriva deras syn på (o-)jämlighet, där skillnaderna mellan vänster och höger handlar om i vilken utsträckning skillnader mellan människor anses vara konstruerade – och därmed något

som staten kan och bör förändra – eller naturliga och därmed ligger utanför statens ansvarsområden.

En utmaning när det gäller vilka partier som ska betecknas som radikala högerpartier är att partierna själva inte ger särskilt många ledtrådar. Till skillnad från, till exempel, socialdemokratiska partier runt om i Europa, har de radikala högerpartierna inte partinamn som utmärker dem som en partifamilj, och de samarbetar inte internationellt i någon gemensam organisation. De radikala högerpartierna återfinns till exempel i tre olika partigrupper i Europaparlamentet (grupplösa inräknade). Trots att partiforskare i regel är mer överens när det gäller vilka som ingår i gruppen radikala högerpartier, än i frågan om hur de bäst benämns, har detta bidragit till att indelningarna ser lite olika ut beroende på hur snäv eller bred definition som tillämpas, och vilka aspekter av partiernas politik som står i fokus.

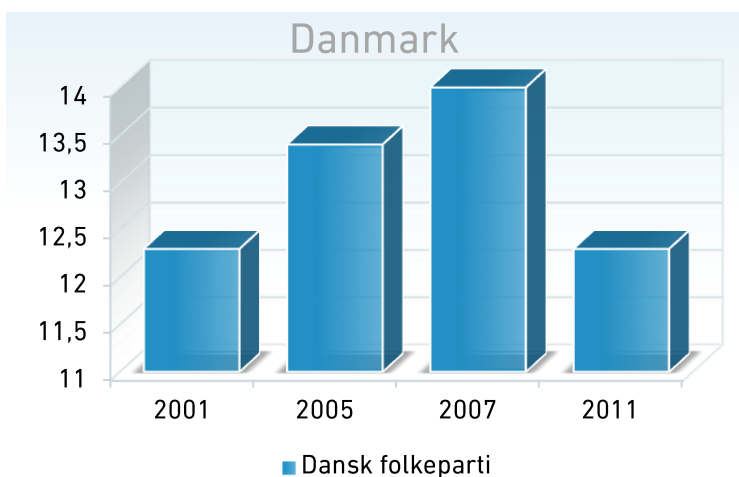
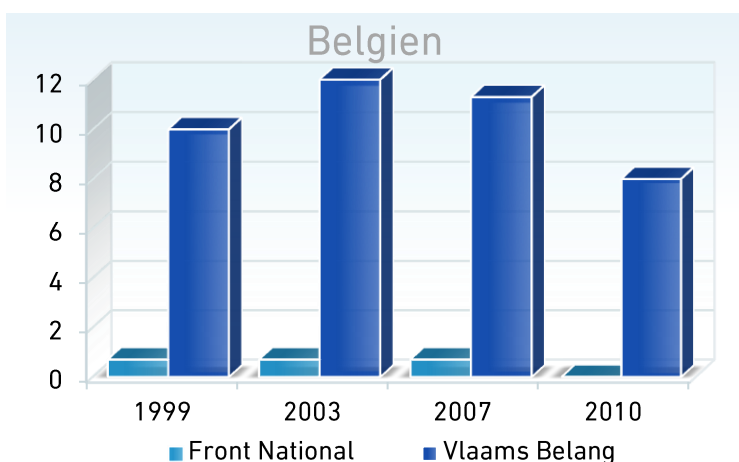
För att identifiera radikala högerpartier i den här studien använder vi oss av en bred version av Muddes (2007) klassificering.² Muddes indelning täcker in partier i såväl Väst- som i Central- och Östeuropa, vilket gör den särskilt användbar för denna undersökning. I enlighet med studiens syfte är partierna främst intressanta på grund av deras invandringsmotstånd och målsättning att skydda den egna nationen från influenser utifrån. Enligt Mudde är ”nativism” den minsta gemensamma nämnaren för radikala högerpartier i Europa. Han beskriver nativism som en ideologi ”...which holds that states should be inhabited exclusively by members of the native group (“the nation”) and that nonnative elements (persons and ideas) are fundamentally threatening to the homogeneous nation-state” (Mudde, 2007:22).

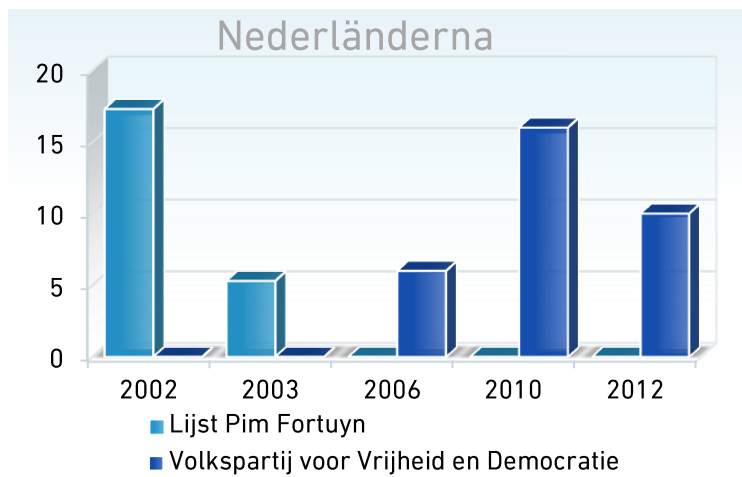
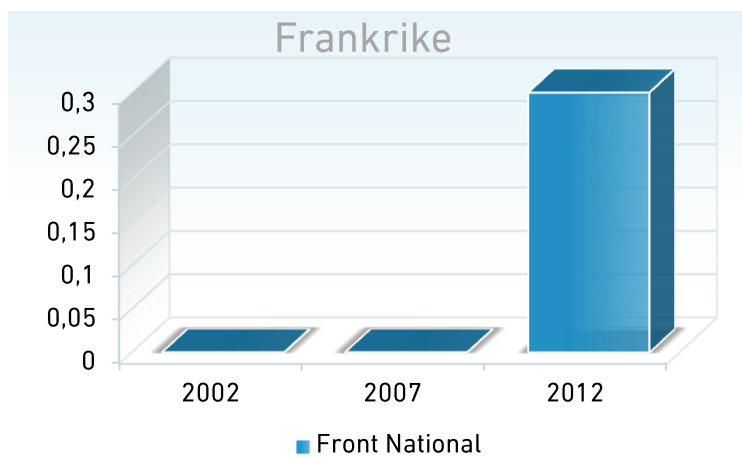
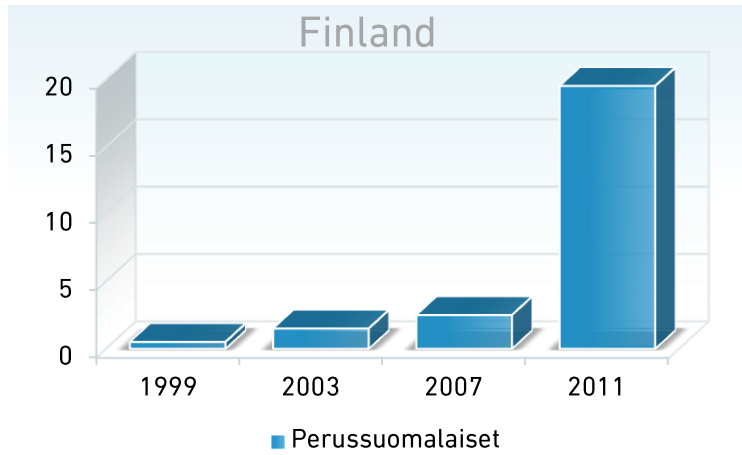
Radikala högerpartier berättigar därmed exkluderingen av invandrare genom att betona alla nationella kulturers rätt att skydda sig själva och sina unika särdrag från ”främmande element”. Oavsett om landet är ett invandringsland sedan lång tid tillbaka, eller om det är ett land (som många länder i Central- och Östeuropa) där invandring är en relativt ny företeelse och där de radikala högerpartierna fortfarande riktar sin mesta retorik mot

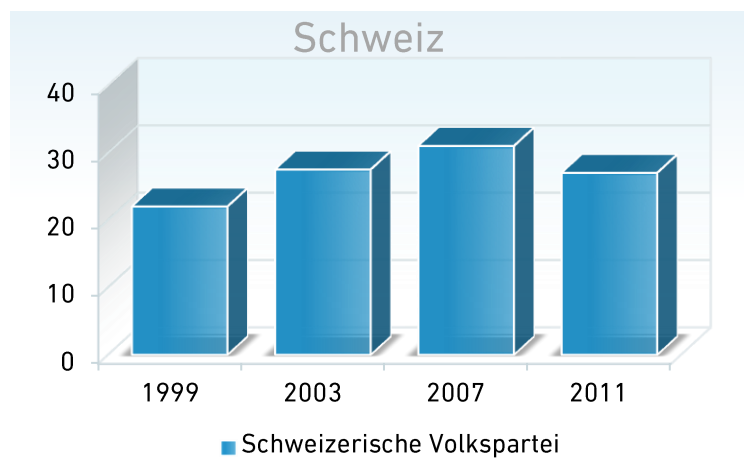
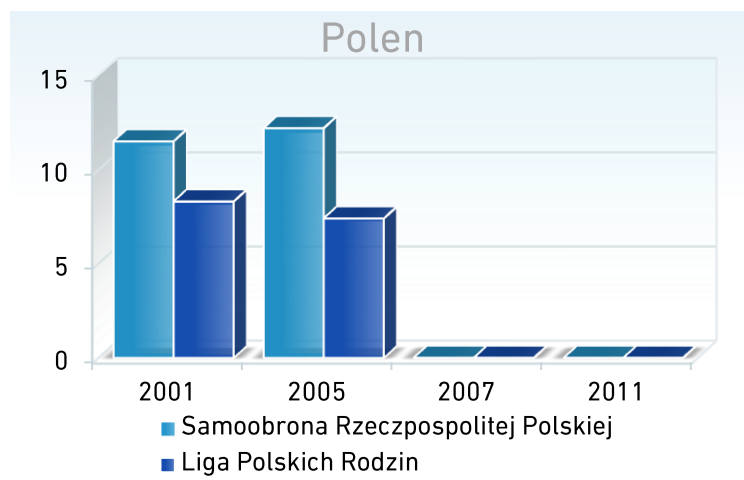
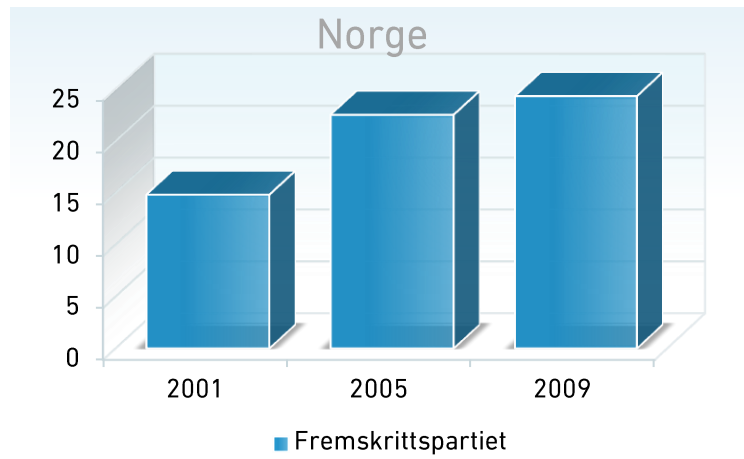
inhemska minoriteter, kan deras nativistiska politik förväntas leda till ökat invandringsmotstånd.

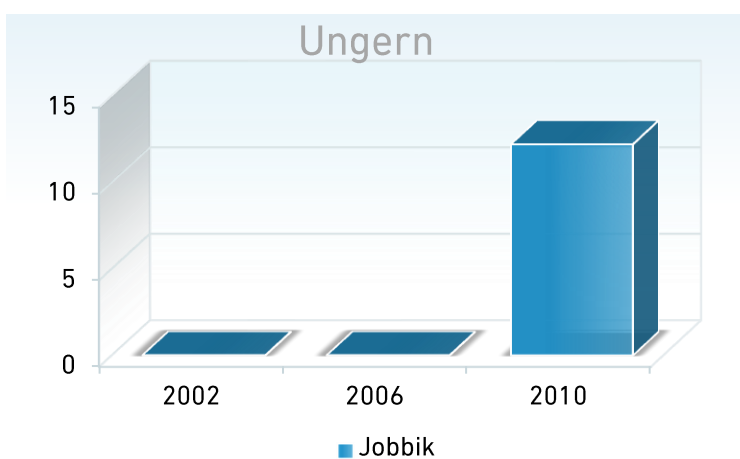
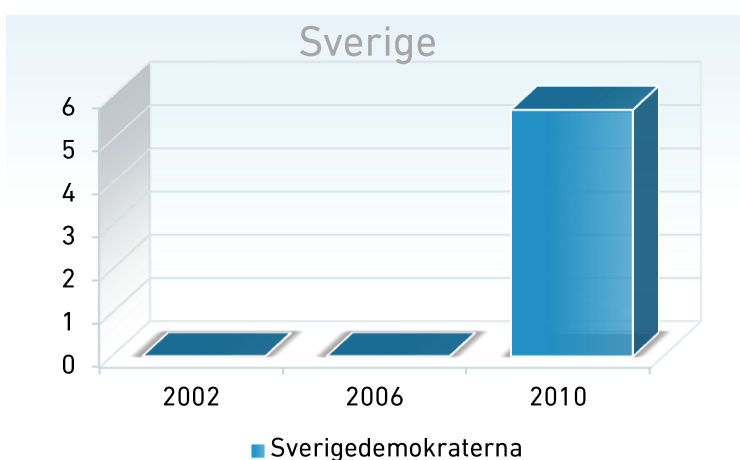
Diagrammen här nedan redovisar de inkluderade radikala högerpartierna i respektive land mellan 1999 och 2012 i form av procent av totala mandat i respektive parlament efter alla nationella val under den aktuella perioden.

Diagram 1-11: Radikala högerpartiers andel mandat i parlamenten i procent 1999-2012









*Not: Diagrammen redovisar de radikala högerpartiernas representation i respektive lands parlament mellan 1999 och 2012 i form av procent av totala mandat efter alla nationella val under den aktuella perioden. Följande länder hade inget radikalt högerparti i det nationella parlamentet 2002-2012: Irland, Portugal, Spanien, Storbritannien, Tyskland.
Källa: European Election Database (EED)*

Slutnoter

¹ För en utvecklad diskussion kring begreppet radikal se till exempel Mudde, 2007; Rydgren, 2007; Minkenberg, 2000.

² Till Mudde's lista har vi lagt ett antal partier som han diskuterar som gränsfall på grund av att de lägger tonvikten på populism, t.ex. Framskrittpartiet i Norge, och ett antal partier som har tillkommit efter 2007, t.ex. Jobbik i Ungern. Då vårt fokus här är utvecklingen i invandringsattityder har det viktiga varit att inte exkludera något parti som mobiliserar kring invandringsmotstånd och/eller vars politik syftar till att bevara den egna nationens kultur och skydda den från influenser utifrån. Sensitivitetsanalyser har gjorts för att testa huruvida en snävare definition ger andra resultat, se tabell A5 i appendix.

Teoretisk bakgrund

Förväntningen att radikala högerpartiers valframgångar ska påverka attityder till invandring baseras på grupphotsteori (Blumer, 1958) och framingteori. Medan grupphotsteorin fokuserar på orsakerna bakom främlingsfientlighet och invandringsmotstånd är framingteori inriktad på att förstå hur politiska aktörer kan påverka människors attityder.

Grupphotsteorin

Grupphotsteorin utvecklades ursprungligen för att förstå vita amerikaners attityder gentemot svarta i USA. Den är dock i grunden en generellt formulerad teori i bemärkelsen att den förklarar flera olika typer av fördomar och negativa attityder. Ända sedan Quillian i mitten av 1990-talet visade att den också är ett användbart verktyg för att förstå attityder till invandrare i Europa har den varit en central teori på området.

Enligt grupphotsteorin utvecklas främlingsfientlighet till följd av en kamp om knappa resurser. När människor upplever att det finns andra som hotar den grupp de identifierar sig med och gör anspråk på sådant de uppfattar som sitt, leder detta till främlingsfientliga attityder. Hotet kan vara upplevt eller reellt, vilket innebär att det kan vara grundat i faktisk konkurrens om resurser, men behöver inte vara det. Istället kan föreställningar om hot ofta vara tillräckligt för att frammana främlingsfientliga attityder. Det räcker alltså med att människor tror att deras position på något sätt hotas av invandrare, något som öppnar upp för att radikala högerpartier och andra politiska aktörer kan påverka hur invandringen uppfattas. Hotet i sig kan vara kopplat till materiella resurser såsom jobb, välfärdsstatliga förmåner eller politisk makt, men också till symboliska resurser som kulturella värden och identitet (Hjerm och Nagayoshi, 2011; McLaren och Johnson, 2007).

Människor kan således bli mer främlingsfientliga om de upplever att den egna gruppen tappar mark på arbetsmarknaden och om de upplever att traditioner och värderingar håller på att förändras. På ett generellt plan förväntas därför främlingsfientlighet och motstånd mot invandring öka när fler individer känner att deras intressen hotas av invandrare, vare sig det är deras ekonomiska och/eller deras kulturella intressen (Kunovich, 2004; Scheepers et al. 2002).

När det gäller de radikala högerpartiernas möjligheter att påverka betonar grupphotsteorin att erfarenheter av hot delvis formas mot bakgrund av specifika politiska omständigheter. Faktorer i omgivningen anses viktiga då de kan intensifiera såväl som dämpa upplevelsen av hot, och därmed antingen öka eller minska främlingsfientligheten. Tidigare forskning visar till exempel att främlingsfientligheten ökar i ett land när ekonomin blir sämre (Schneider, S L 2008) och det finns vissa indikationer på att detsamma gäller om invandringen till landet ökar (Scheepers et al. 2002; Quillian, 1995). I det senare fallet är dock resultaten långt ifrån entydiga. Det verkar som om andelen invandrare har en viss betydelse för attityder till invandrare i Europa, men studierna pekar i olika riktningar. I vissa fall är en stor invandrad befolkning förknippad med lite lägre nivåer och i andra fall med lite högre nivåer av främlingsfientlighet (se t.ex. Hjerm, 2007; Semyonov et al. 2006; Hello et al. 2002).

Även om det inte är känt vad som avgör utfallet, har detta förmodligen att göra med att invandringen skapar möjligheter inte bara för konflikter, utan också för vänskaplig social interaktion och samarbete, något som i slutändan kan minska förekomsten av stereotyper och fördomar.

I en tidig artikel inom grupphotstraditionen lyfter Blumer fram betydelsen av vad som pågår i det offentliga rummet (Blumer, 1958). Han menar att uppfattningen om andra grupper formas kollektivt när människor som identifierar sig som medlemmar i samma grupp interagerar med varandra. Interaktionerna sker både i det lilla och i det stora, men offentliga aktörer som når ut till många och som åtnjuter människors förtroende är särskilt inflytelserika när det till exempel gäller hur invandrare och invandring

kommer att uppfattas. Att människor lyssnar på sådana aktörer betyder att de kan aktivera och rikta känslor av hot bland befolkningen och därigenom också frammana främlingsfientliga attityder. Flera studier ger stöd för detta teoretiska antagande. Ivarsflaten visar till exempel att individer som generellt känner sig otrygga är särskilt ovilliga att välkomna invandrare i europeiska länder där det finns en synlig invandrarfientlig elit i form av ett radikalt högerparti (Ivarsflaten, 2005). Genom att koppla en allmän känsla av otrygghet till förekomsten av invandrare kan de således påverka invandringsmotståndet i dessa grupper. I en studie av attityder till invandring i USA finner Hopkins att politisk retorik kan påverka hur människor tolkar en ökad invandring (Hopkins, 2010). Huruvida invandrare upplevs som ett hot eller inte beror alltså på hur deras närvaro framställs i en bredare nationell diskurs. Detta är i linje med vad Sides och Citrin föreslår avseende det svaga och inkonsekventa sambandet mellan antalet invandrare och främlingsfientliga attityder i Europa (Sides och Citrin, 2007). Enligt Sides och Citrin kan det delvis bero på de senaste decenniernas ökade politisering av invandringsfrågor. Den allt större politiska uppmärksamheten gör att främlingsfientliga attityder allt mindre kopplas till hur stor invandrar populationen faktiskt är till förmån för hur den beskrivs i den politiska debatten.

Baserat på gruppshotsteorin kan vi alltså förvänta oss att den parlamentariska närvaron av radikala högerpartier ökat graden av invandringsmotstånd i Europa.

Framingsteori

En mer utarbetad förklaring till hur partierna kan påverka människors attityder finns inom den så kallade framingteorin. Den hjälper oss att förstå hur ett politiskt budskap, som det som framförs av radikala högerpartier, kan bidra till att förändra och förskjuta den allmänna opinionen. Framingteorin menar att alla politiska budskap oundvikligen innehåller någon form av urval och tolkning (Matthes, 2012). Oavsett om det sker medvetet eller omedvetet kommer politiska aktörer att presentera och diskutera frågor på sätt som ligger i linje med deras egen förståelse. Ofta ger de en selektiv bild av aktuella problem och händelser i syfte att aktivt sälja

in specifika definitioner och tolkningar. Man brukar säga att de förmedlar särskilda ”politiska tolkningsramar” för att på olika sätt gynna sina politiska syften. Sådana tolkningsramar sträcker sig bortom enstaka argument då de inte primärt är avsedda för att övertyga i en särskild sakfråga, utan för att skänka mening och föreslå hur frågor och händelser ska förstås (Nelson och Kinder, 1996). Till exempel kan invandring framställas mot bakgrund av tolkningsramar som betonar internationell solidaritet, nationell säkerhet, ekonomiska vinster eller ekonomiska förluster för landet i fråga. De olika tolkningsramarna erbjuder olika sätt att förstå fenomenet invandring, vilket i sin tur bäddar för olika slutsatser när det gäller huruvida det är något önskvärt eller inte.

Mot bakgrund av framingteori och grupphotsteori finns det tre olika sätt de radikala högerpartierna kan påverka attityder; genom själva innehållet i budskap, genom att öka synligheten eller betydelsen av frågan, samt genom att legitimera vissa synsätt.

När det gäller innehållet står det klart att radikala högerpartier kan ha betydelse för invandringsmotståndet genom att påverka vilka tolkningsramar människor använder sig av när de utvärderar närvaron av invandrare. Som vi tidigare diskuterat använder sig de radikala högerpartierna främst av tolkningsramar som framställer invandrare som ett hot mot den nationella befolkningen (Rydgren, 2008). Den nativistiska idén, att stater främst bör befolkas av människor från en och samma nationella kultur, innebär att sådant som kommer utifrån – oavsett om det är människor eller idéer – ses som ett hot mot nationen. I viss mån kan människor med ursprung utanför nationen accepteras som del av den nationella gemenskapen, om de uppför sig till exempel ”polskt”, ”danskt” eller ”franskt”. Det övergripande målet i sådana fall är att skydda och bevara vad man ser som den nationella befolkningens unika särdrag. I regel framställs dock invandrarkulturer som vitt skilda från, såväl som inkompatibla med, de egna sätten att leva – vilket leder till slutsatsen att invandringen måste minska eller helt upphöra om den nativistiska visionen ska gå att genomföra.

Ett annat sätt som radikala högerpartier kan påverka attityderna är att öka synligheten för invandringsfrågor genom att föra dessa högre upp på den politiska dagordningen. Studier har visat att vikten som läggs vid invandringsrelaterade frågor har ökat i kölvattnet av partiernas valframgångar (Alonso och da Fonseca, 2012; Akkerman, 2012). Även traditionella partier har med andra ord blivit mer benägna att diskutera invandring och invandrares närvaro under de senaste åren. Oavsett vilken typ av tolkningsramar som framförs i dessa debatter så kan det faktum att de framförs få konsekvenser för attityderna till invandring eftersom de signalerar att invandring och invandrares närvaro är politiskt viktiga frågor, vilket ökar invandrares synlighet i samhället. I enlighet med grupphotsteorin är just synligheten viktig då den kan frammana känslor av hot, något som i sin tur leder till mer invandrarfientlighet.

Vidare kan radikala högerpartiers politiska tolkningsramar förstärka invandrarfientligheten genom att legitimera negativa attityder gentemot invandrare och invandring. Hopkins kopplar detta till den sociologiska rollen hos politisk retorik där människor som är negativt inställda till invandrare i större utsträckning kommer att artikulera eller agera utifrån sin övertygelse ifall dessa övertygelser är samstämmiga med den bild som förmedlas av den politiska eliten (Hopkins, 2011). Det betyder att politiska aktörer kan minska det eventuella stigma som är förknippat med negativa attityder till invandring, vilket i sin tur gör människor mer benägna att öppet deklarerat sådana åsikter (Rydgren, 2003). I förlängningen kan det leda till att fler tar del av tolkningsramarna, och drar slutsatsen att invandringen måste minskas. Även om de radikala högerpartierna ofta kritiserar det ”politiska etablissemanget”, blir de i någon mån en del av den politiska eliten i och med att de kommer in och börjar verka i parlamenten. Det är därmed troligt att deras politiska budskap har en legitimerande effekt.

För att sammanfatta diskussionen använder vi oss av grupphotsteori för att förstå hur kontextuella omständigheter kan förstärka upplevda hot, medan framingsteori hjälper oss att förstå hur just politiska aktörer kan påverka attityder kring invandring. I och med genomgången av de båda teorierna har vi velat ge en teoretisk bakgrund till varför de radikala högerpartiernas

valframgångar förväntas leda till ökat motstånd mot invandring. Vi avser inte att empiriskt etablera hur detta sker då den typ av data som krävs för sådana analyser fortfarande saknas. Vår målsättning i den här rapporten är mer blygsam där vi fokuserar på om radikala högerpartiers valframgångar i Europa på något sätt kan förklara utvecklingen i attityder gentemot invandring.

Effekterna av radikala högerpartier

Hittills har vi visat att både grupphotsteori och framingteori ger oss anledning att förvänta oss att radikala högerpartiers närvaro påverkar attityder gentemot invandring och invandrare. Frågan är dock vilken typ av påverkan dessa två teorier egentligen förutspår. Den första, och kanske mest uppenbara, effekten som vi kan förvänta oss är att deras närvaro leder till ökat invandringsmotstånd. Både grupphotsteori och framingteori talar för att deras politiska tolkningsramar innebär att fler människor blir negativt inställda till invandring.

Den andra möjligheten är att de radikala högerpartierna har en effekt på invandringsmotståndets natur. Närmare bestämt förväntar vi oss att dessa partier har en "nativistisk" effekt på attityderna i fråga. Det innebär att människor inte opponerar sig mot invandringen som sådan, utan bara om det rör sig om invandrare som inte upplevs ingå i den egna kulturella sfären. Detta hänger samman med den gemensamma nämnaren för de radikala högerpartierna i Europa, nämligen den klassiska nativistiska idén om "ett folk, ett land". Givet dessa partiers direkta eller indirekta retorik kring betydelsen av etnisk homogenitet är det rimligt att anta att radikala högerpartiers valmässiga framgångar, istället för en generell ökning i invandringsmotstånd, genererar en förändring i motståndets natur där människor i allt större utsträckning skiljer på invandrare och invandrare beroende på varifrån de kommer.

Den tredje möjligheten är att radikala högerpartier bidrar till en polarisering av attityderna. Det skulle innebära att vissa individer blir mer negativt inställda till invandring, samtidigt som andra blir mer positivt inställda. Ett sådant scenario är ett möjligt utfall i och med att politiska tolkningsramar

inte alltid lyckas med att påverka människors tolkningar och slutsatser. Förekomsten av alternativa tolkningsramar och låg trovärdighet hos den som förmedlar budskapet är två faktorer som kan minska betydelsen av politiska tolkningsramar (Matthes, 2012). I samtida politik är de radikala högerpartiernas tolkningsramar långt ifrån de enda som tillhandahålls kring invandring och invandrare. Det finns även andra politiska ramar som framställer invandring och invandrare i mer positiva dager, till exempel som en tillgång i samhället och på arbetsmarknaden. En viktig faktor när människor ska välja mellan olika konkurrerande tolkningsramar är vem som är sändare av budskapet. Generellt sett är människor mer benägna att ta till sig budskap från avsändare de identifierar sig med och uppfattar som trovärdiga (Zaller, 1992; Druckman, 2001).

Människor är också mer benägna att ta till sig budskap när de inte redan har en klar och tydligt formulerad uppfattning. (Slothuus 2008). Med andra ord, om inte radikala högerpartier ses som legitima aktörer så är deras möjlighet att påverka människor kraftigt kringskuren. Vidare visar tidigare forskning att budskap kan förstärka alternativa åsikter bland de som redan har starka uppfattningar i en fråga (Chong och Druckman, 2013; Hansen, 2007). Detta betyder att det är möjligt att högerradikala budskap leder till en polarisering i befolkningen där de som är öppna för ett sådant budskap kommer att bli mer negativt inställda till invandring, medan de som redan har motsatta uppfattningar kommer att bli än mer positivt inställda till invandring.

Sammanfattningsvis ska vi testa tre möjliga effekter av radikala högerpartiers närvaro i nationella parlament runt om i Europa. För det första undersöker vi om det har lett till mer negativa attityder till invandring. För det andra om det har inneburit att invandringsattityderna har blivit mer kopplade till invandramas ursprung. För det tredje om det har lett till att attityderna till invandring i Europa har blivit mer polariserade.

Dataunderlag och metod

Mått på attityder till invandring

För att identifiera attityder till invandring använder vi oss av sex omgångar av den Europeiska socialundersökningen (ESS) mellan 2002 och 2012. ESS startade 2002 som ett samarbete mellan ett antal forskare i olika europeiska länder. Det uttalade syftet med projektet var att möjliggöra högkvalitativa mätningar av förändringar över tid inom och mellan länder med avseende på attityder och beteenden. Undersökningen genomförs vartannat år i ett stort antal europeiska länder (fler än 30 länder har deltagit). Undersökningen består av två delar, en del där samma frågor ställs i alla omgångar i syfte att mäta förändring. I denna del behandlas frågeområden som tillit mellan människor, politik, religion, mediavanor, grundläggande värderingar, attityder till invandring, lycka och syn på brottslighet m.m.

Den andra delen av undersökningen utgörs av två frågeområden som byts ut mellan de olika omgångarna. Syftet är att specialstudera forskningsaktuella ämnesområden. Exempel på sådana områden är medborgarskap och demokrati, hälsa, och attityder till välfärdsstaten och till sjukvården. ESS-data samlas in via besöksintervjuer på samma sätt i alla länder och under samma tidsperiod. Alla frågor är rigoröst testade. Standardiseringen mellan länder och den höga kvalitetskontrollen har bidragit till att ESS i dag är världens främsta komparativa socialundersökning.

Vi fokuserar på de 16 länder som deltagit i alla sex omgångar av undersökningen mellan 2002 och 2012: Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Irland, Nederländerna, Norge, Polen, Portugal, Schweiz, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tyskland och Ungern.

Den första konsekvensen av radikala högerpartiers närvaro som vi undersöker är generella attityder till invandring. För att mäta detta har vi slagit samman tre frågor om invandring. På svenska lyder frågorna enligt följande:

1. I vilken utsträckning tycker du att Sverige bör tillåta människor av SAMMA hudfärg eller etniska tillhörighet som majoriteten av Sveriges befolkning att komma och bo här?
2. ... och när det gäller människor som har en ANNAN hudfärg eller etnisk tillhörighet än majoriteten av Sveriges befolkning?
3. ... och när det gäller människor från de fattigare länderna utanför Europa?

I övriga 15 länder är frågorna ställda på samma sätt med den skillnaden att de då syftar på landet i fråga istället för Sverige. Svartalternativen varierar från "tillåta många" till "inte tillåta några", på en fyrgradig skala. Av dessa tre frågor skapade vi en ny skala som kan variera mellan 0 och 10, där värde 0 innebär att man vill öka invandringen mycket och värde 10 att man vill minska invandringen mycket.

Den andra konsekvensen som vi testar är nativistiskt motstånd mot invandring. Med andra ord om människor gör skillnad på invandrare och invandrare beroende på varifrån de kommer. För att kunna skilja nativistiskt motstånd från generellt motstånd har vi subtraherat svaren på fråga 1 som rör invandrare med SAMMA hudfärg eller etnisk tillhörighet som majoritetsbefolkningen från svaren på fråga 2 som rör invandrare med ANNAN hudfärg eller etnisk tillhörighet än majoritetsbefolkningen. Detta ger ett mått som sträcker sig mellan -3 och 3 där värde 0 innebär att svarspersonen inte gör skillnad på olika grupper av invandrare. Värde noll säger alltså inte något om huruvida människor är mer positiva eller negativa till invandring utan endast att de inte gör skillnad på olika invandrare.

Negativa värden innebär att man är mer benägen att motsätta sig invandring om det rör sig om invandrare med SAMMA hudfärg eller etniska tillhörighet, och positiva värden att man är mer benägen att motsätta sig invandring om det rör sig om invandrare med ANNAN hudfärg eller etnisk

tillhörighet. Ju högre värde desto mer benägen är svarspersonen att motsätta sig invandring av människor med en annan etnisk tillhörighet än majoriteten i landet de själva bor, samtidigt som de inte har något emot annan form av invandring. Vi mäter följaktligen endast relationen mellan dessa två frågor och relationen säger ingenting om värdena på de individuella frågorna ökar eller minskar utan endast om relationen mellan de två frågorna förändras, vilket är det teoretiskt intressanta i detta fall. Då nativistiskt motstånd hänger väl samman med liknande argument bland radikala högerpartier, förväntar vi oss att deras parlamentariska närvaro kan förutsäga hur det nativistiska motståndet varierar mellan länder samt hur det utvecklas över tid.

Den tredje konsekvensen som undersöks är polarisering. Med polarisering menar vi en utveckling i attityder som går åt olika håll inom samma befolkning. I fråga om attityder till invandring skulle det betyda att de som är negativa till invandring blir än mer negativa, samtidigt som de som är öppna för ökad invandring vill öka invandringen ännu mer. För att mäta polarisering använder vi oss av varje individs avvikelse (kvadrerad) från det genomsnittliga invandringsmotståndet vid varje tidpunkt inom varje land. Det betyder att vi får ett mått som markerar hur mycket varje individ skiljer sig från landsmedelvärdet i varje undersökningsomgång. Högre värden betyder alltså mer polarisering och lägre värden mindre polarisering.

Målsättningen i den här studien är inte att förklara individuella skillnader i attityder till invandring men vi tar hänsyn till utbildning, kön och ålder i alla analyser.

Mått på radikala högerpartier

Det är inte självklart hur man bäst fångar förekomsten av radikala högerpartier eftersom det finns stora variationer mellan Europas länder. Till att börja med finns inte sådana partier representerade i alla parlament i Europa. Varken Tyskland, Portugal eller Storbritannien har, eller har haft, något radikalt högerparti representerat i parlamentet under de senaste decennierna. Bland länderna med radikala högerpartier varierar partierna i storlek. Fremskrittspartiet i Norge och Jobbik i Ungern är bland de största

partierna i respektive land medan andra, såsom Polska familjeförbundet i Polen och Nationella partiet i Slovenien, är relativt små partier. Vidare finns det också ideologiska skillnader mellan partierna. Trots att de radikala högerpartierna delar en kärna av nativistiska idéer om ”ett folk, ett land” finns det variationer när det gäller hur mycket partierna betonar sådana frågor. På grund av dessa skillnader ämnar vi testa tre olika aspekter av de radikala högerpartiernas parlamentariska närvaro, i syfte att se om de påverkar attityder till invandring över tid. De tre olika aspekterna är: närvaron av radikala högerpartier, radikala högerpartiers representation och radikala högerpartiers nationalistiska budskap.

Närvaron av radikala högerpartier

Här sätter vi fokus på radikala högerpartiers närvaro i nationella parlament. Detta då vi antar att deras blotta närvaro kan påverka attityder till invandring över tid oavsett storleken på representationen. Det är tänkbart att invandringsfrågor kommer upp på agendan och negativa attityder legitimeras så fort radikala högerpartier kommer in i parlamentet, och att det har mindre betydelse om de har 10, 15 eller 20 procent av platserna. Utan platser i parlamentet är radikala högerpartiers möjligheter att påverka attityderna begränsade. När de väl kommer in får de en ny arena varifrån de kan förmedla sina idéer. Även om påverkan i viss mån kan ske också från en utomparlamentarisk position- både direkt och indirekt genom att etablerade politiska partier tar över deras frågor i syfte att hålla dem utanför parlamentet- så ökar ett inträde deras möjligheter. För att fånga närvaron i parlamentet använder vi oss av en variabel som markerar om ett radikalt högerparti finns representerat eller inte.

Data kommer från den Europeiska valdatabasen (European Election Database, EED), en databas som samlar valresultat från EU:s alla medlemsländer.³ När det gäller det tidsmässiga förhållandet mellan valdata och attityder till invandring hämtar vi information från det val som ligger närmast före varje insamling av ESS data. Detta gäller samtliga mått på radikala högerpartier. För ytterligare precision har vi valt att använda data för den tidpunkt när varje undersökning faktiskt är genomförd i respektive land (vilket skiljer sig något mellan de 16 länderna), istället för

den generellt angivna tidpunkten för de sex olika ESS omgångarna. Ifall ett land har val under själva datainsamlingen för ESS så matchas valet med den ESS rundan.

Radikala högerpartiers representation

Här tar vi hänsyn till hur skillnader i väljarstöd och valsystem leder till olika utfall i termer av hur många platser radikala högerpartier erhåller i parlamentet. Vi testar om partiernas storlek har någon effekt på attityder till invandring över tid. Eftersom studiens fokus ligger på konsekvenserna av radikala högerpartiers närvaro i parlamenten mäts storleken utifrån det procentuella antalet platser partierna har i respektive lands nationella parlament. Då olika länder har olika valsystem, med olika trösklar för inträde i parlamentet, så ger ett sådant mått en bättre återspeglning av partiernas möjlighet att påverka väljarna, jämfört med att mäta andelen röster i senaste valet.

Radikala högerpartiers nationalistiska budskap

För att undersöka om variationer i radikala högerpartiers politik har någon betydelse för attityder till invandring över tid har vi skapat ett mått på nationalistisk retorik. I enlighet med de teoretiska utgångspunkterna förväntar vi oss att förmedlingen av nationalistiska budskap ska öka invandringsmotståndet över tid. Givet vårt fokus på invandringsattityder hade det optimala varit att mäta graden av invandringsfientliga budskap, men tyvärr finns inga sådana mått att tillgå över tid. Även om valet att använda nationalistiska budskap delvis är ett pragmatiskt val är det fortfarande logiskt då det ligger väldigt nära själva kärnan i radikala högerpartiers ideologi (Mudde, 2007).

Som tidigare diskuterats kretsar radikala högerpartiers idéer kring nativism i bemärkelsen att motståndet mot invandring motiveras av det övergripande målet att skydda nationen och den nationella kulturen från yttre hot. Trots att nationalism i viss mån skiljer sig från nativism, framförallt i att den inte alltid fungerar lika exkluderande som nativism, bygger även nationalismen i grunden på en idé om ”vi, folket”, kontrasterat mot ”de, immigranterna”. Vi

vill här se om skillnader i hur mycket de olika partierna betonar ett sådant budskap kan förklara utvecklingen i invandringsmotstånd över tid. Även om ett nationalistiskt budskap är lösare kopplat till invandring, jämfört med explicit negativ retorik om invandring, kan vi därför anta att det påverkar attityder till invandring.

Data om nationalistiskt budskap kommer från databasen för valmanifest (Comparative Manifesto Database). I databasen har man samlat information om olika partiers politik baserat på kvalitativa innehållsanalyser av deras valmanifest. Partiernas beskrivning av sin politik har kategoriserats utifrån 56 olika ämnesområden. För att operationalisera det nationalistiska budskapet har vi använt kategorin positiva referenser till ”det nationella sättet att leva”. I den ingår olika positiva omnämningar om nationen och dess historia. Det täcker in stöd för etablerade nationella idéer, generella referenser till stolthet över medborgarskap, patriotism och nationalism, liksom en uttalad beredskap att inskränka friheter i syfte att skydda nationen. Vi använder oss av den relativa vikt som varje parti har lagt vid det nationalistiska budskapet i varje valmanifest. Hela datasetet innehåller valmanifest från 50 olika länder från och med 1945. I studien använder vi oss av data från de 16 länderna som återfinns i ESS.

Metod

De data som vi använder oss av kan bäst beskrivas som komparativa longitudinella survey data, vilket betyder att undersökningen är longitudinell på landsnivå men inte på individnivå. Vi följer alltså utvecklingen i samma 16 länder över tid, samtidigt som det är nya individer som slumpas fram för att delta vid varje undersökningstillfälle. Våra mått på radikala högerpartiers parlamentariska representation varierar både över tid och mellan länder. Komplexiteten i data och hur dessa är ordnade i länder vid olika tidpunkter ställer stora krav på analysmetoden. För att kunna analysera dessa data använder vi oss av flernivåmodeller (Hox, 2010; Steenbergen och Jones, 2002). Sådana modeller är användbara för att studera problem som rör förhållandet mellan individer och samhälle, och har blivit ett viktigt verktyg för att testa samhälleliga förklaringar till attityder till invandrare. Till exempel har de använts för att undersöka om

länders ekonomi, graden av ojämlikhet i ett land och andelen invandrare har någon betydelse för hur människor förhåller sig till invandring och invandrare (se t.ex. Scheepers et al. 2002; Meuleman et al. 2009; McLaren, 2003).

Flernivåmodeller är utformade för att ta hänsyn till att data är indelade i två eller fler nivåer. Ett exempel från pedagogisk forskning kan illustrera hur detta fungerar. För att förstå varför elever i skolan får olika höga betyg måste man nämligen ta hänsyn till faktorer på flera olika nivåer, kanske framförallt faktorer på individnivå och på klassrumsnivå. På den individuella nivån återfinns saker som intelligens, kognitiv förmåga och stöd hemifrån, men det räcker inte för att helt förklara varför vissa får högre och andra lägre betyg. Utöver individuella faktorer förklaras också sannolikheten att få höga betyg av vilken klass man går i. På den nivån spelar till exempel lärarens kvalitet och klasskamraternas förmågor in. Detta är en egen nivå då lärarens kunskaper inte varierar inom ett och samma klassrum, men väl mellan olika lärare i olika klassrum, med följderna att samtliga individer i ett givet klassrum exponeras för samma lärarkvalitet.

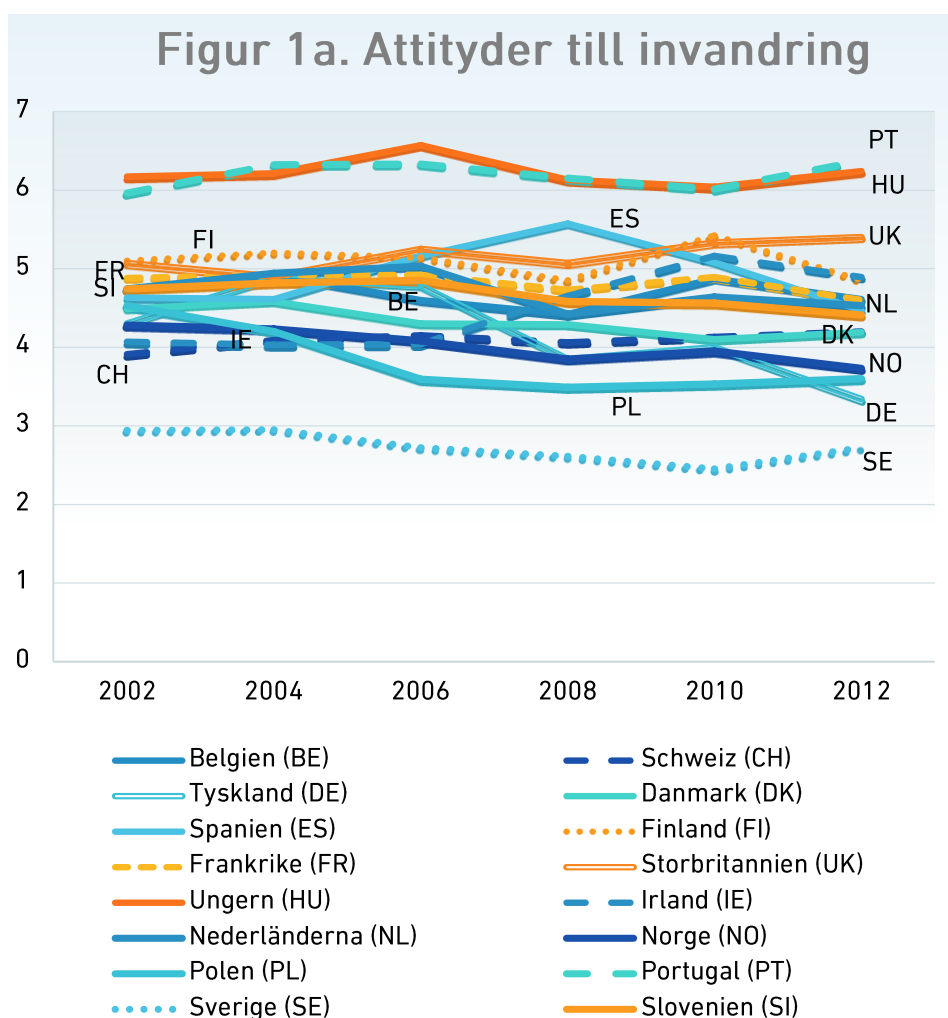
När det gäller vår studie kan detta översättas till att alla individer i ett givet land exponeras för samma parlamentariska representation för radikala högerpartier. I vårt fall utgörs därmed nivåerna av länder och individer, istället för elever och klassrum, men även av olika tidpunkter inom länder. Invandringsmotståndet inom varje land har nämligen mätts vid sex olika tillfällen: 2002, 2004, 2006, 2008, 2010 och 2012. Dessutom varierar våra förklaringsfaktorer över tid i bemärkelsen att de radikala högerpartiernas representation och den tonvikt de lägger vid nationalistiska budskap förändras mellan olika val. För att kunna skilja förändringar över tid från skillnader mellan länder, det vill säga från att nivåerna av invandringsmotstånd är olika i olika länder, så använder vi oss av en variant av flernivåanalys som gör det möjligt att fånga både skillnader mellan länder och förändring över tid inom ett land (Fairbrother, 2012). Effekten på invandringsmotståndet över tid och sambandet mellan närvaron av radikala högerpartier och graden av invandringsmotstånd kan därmed presenteras separat.

Slutnoter

³ Viss kompletterande information har hämtats från databasen Partier och val i Europa (Parties and Election in Europe).

Resultat

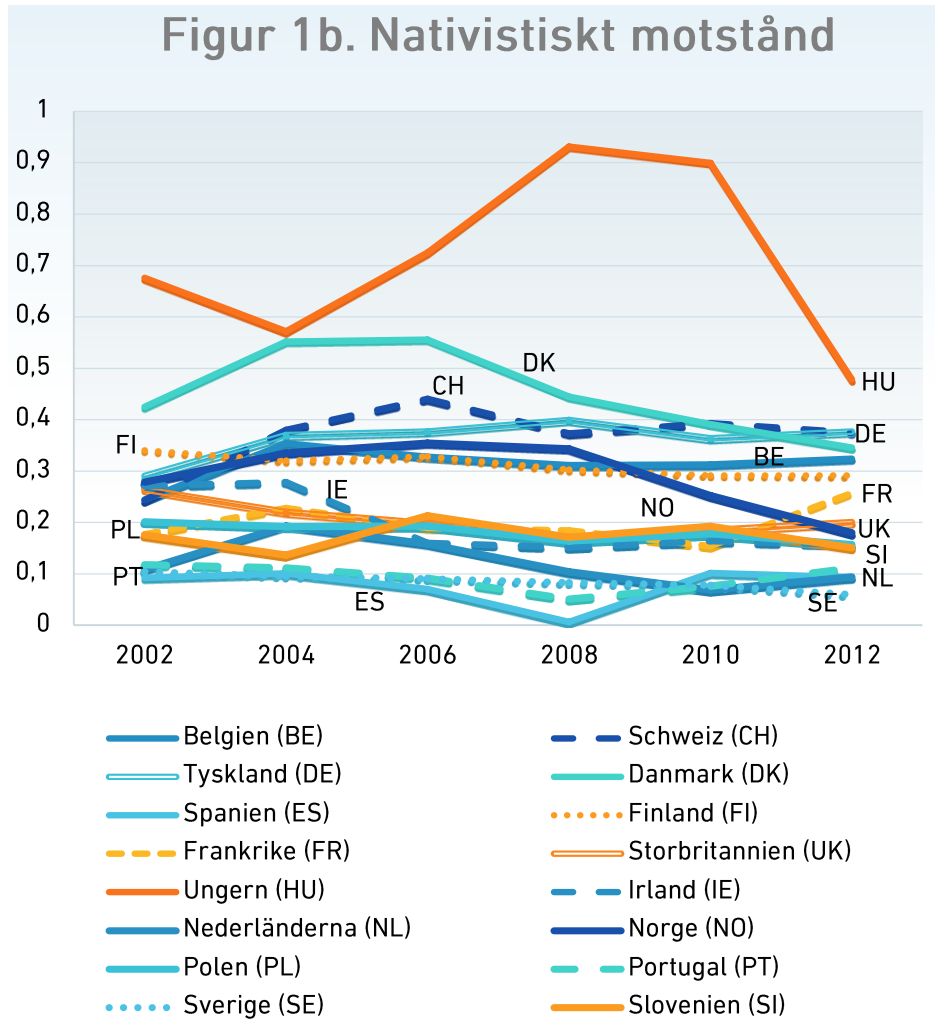
Låt oss först illustrera utvecklingen i de tre olika aspekterna av attityder till invandring, i de undersökta länderna. Figuren visar utvecklingen mellan 2002-2012 i de 16 länderna med avseende på de tre utfallsvariablerna. Ju högre värden i figuren desto mer invandringsfientliga, nativistiska respektive polariserade är attityderna i varje enskilt land.



Not: Ju högre värden i figuren desto mer invandringsfientliga är attityderna i varje enskilt land.

Källa: Egna analyser baserat på data från ESS.

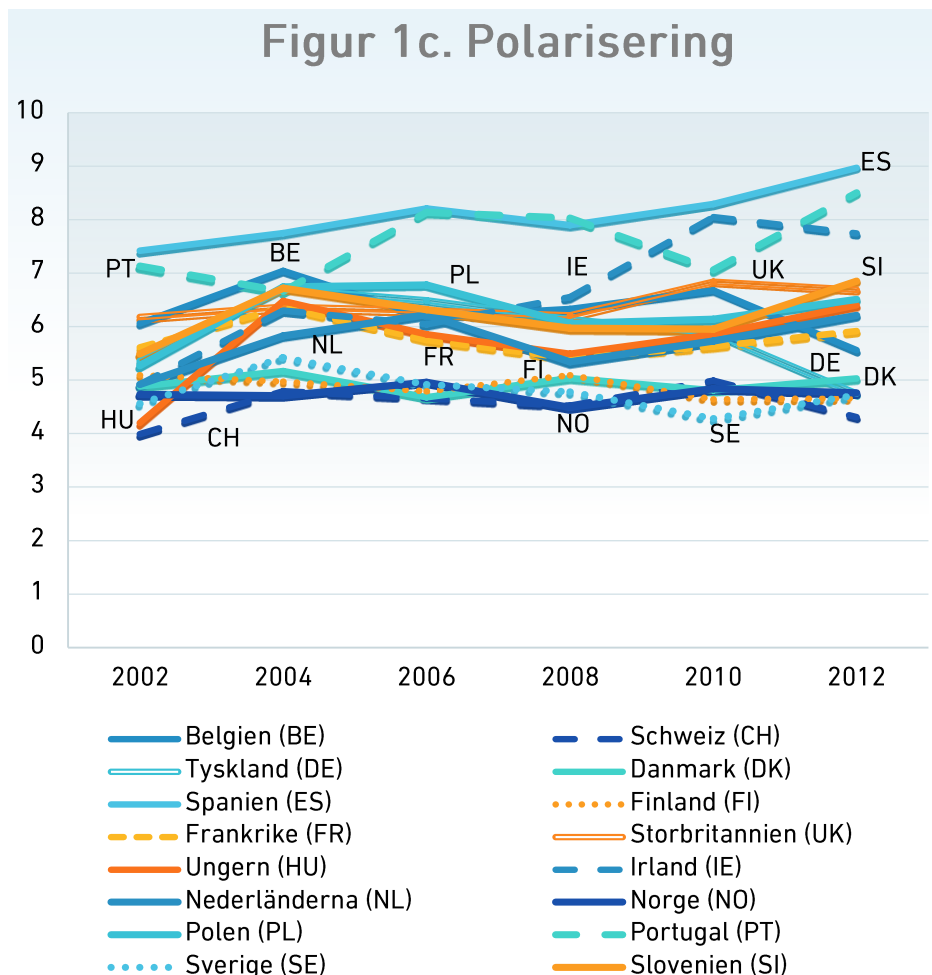
Figur 1a till 1c visar framförallt att det finns en förändring att förklara. Vi ser att utvecklingen i attityder till invandring skiljer sig åt mellan länder. Vissa länder uppvisar sjunkande nivåer av invandringsmotstånd (t.ex. Polen i fig. 1a), medan andra länder har stigande nivåer (t.ex. Irland) och ytterligare andra en blandning av stigande och sjunkande nivåer (t.ex. Finland). I början av perioden ökar det nationalistiska motståndet något i de flesta länder, för att sedan sjunka mot slutet av tidsperioden (fig. 1b).



Not: Ju högre värden i figuren desto mer nationalistiska är attityderna i varje enskilt land.
 Källa: Egna analyser baserat på data från ESS.

Storleken på förändringarna skiljer sig dock märkbart mellan länder. Även utvecklingen i polarisering varierar mellan länder (fig. 1c). Till exempel blir attityderna till invandring mer polariserade i Spanien under perioden,

medan de i Sverige är relativt stabila över tid. Frågan är om dessa förändringar kan förklaras av närvaron, eller frånvaron av, radikala högerpartier.



*Not: Ju högre värden i figuren desto mer polariserade är attityderna i varje enskilt land.
Källa: Egna analyser baserat på data från ESS.*

Analyserna nedan visar på effekterna av ett antal variabler relaterade till individen (ålder, kön och utbildning) samt två variabler relaterade till den omgivning av radikala högerpartier individerna befinner sig i, vid en viss tidpunkt (radikala högerpartivariablerna). De olika åren mäter generell förändring i attityden mellan åren. De första tre variablerna mäter följaktligen betydelsen av att ha en viss utbildning eller en viss ålder medan de radikala högerpartivariablerna mäter effekten av att bo i ett visst land vid en viss tidpunkt. Analyserna presenteras här i ett format där de exakta värdena är ersatta av -, + och o i syfte att underlätta läsningen. Tabeller med

de exakta värdena återfinns i appendix. Tabell 1 till 3 ska läsas så att ett minustecken betyder att variabeln har en negativ påverkan på attityder till invandring, ett plustecken betyder att variabeln har en positiv påverkan på attityder till invandring, och en nolla betyder att variabeln inte har någon statistiskt säkerställd påverkan på attityder till invandring. Observera att minus eller plustecken inte har någon värderande betydelse utan endast åskådliggör riktningen på sambandet. Ett plustecken skall alltså läsas som följer; när variabeln (vänsterkolumnen i tabellen) ökar i värde ökar också värdet på utfallsvariabeln (invandringsmotståndet ökar). Följaktligen läses ett minustecken så att när värdet på variabeln ökar så minskar värdet på utfallsvariabeln (invandringsmotståndet minskar). I den första tabellen betyder följaktligen minustecknet i samband med utbildning att när utbildning ökar så minskar negativa attityder till invandring. Med andra ord, ju högre utbildning människor har desto större sannolikhet att de vill öka invandringen. När det gäller ålderseffekten tolkar vi, enligt samma princip, plustecknet som att högre ålder hänger samman med en ökad sannolikhet för invandringsmotstånd.

När det gäller själva huvudfrågan i studien talar tabell 1 sitt tydliga språk. Nollorna i raderna för de olika undersökningsåren visar att det inte finns något generellt mönster av en ökning eller minskning i generella invandringsattityder under den undersökta tidperioden. Vi såg dock i figur 1a att det finns stora landsskillnader i utvecklingen. Frågan är om dessa skillnader kan förklaras av radikala högerpartiers närvaro. Svaret är att så inte är fallet. Nollorna i samband med partiernas effekt över tid visar att de inte har någon generell effekt på invandringsmotståndet under perioden 2002-2012. Varken radikala högerpartiers närvaro i de nationella parlamenten, storleken på deras representation eller deras betoning av nationalistiska budskap tycks ha påverkat detta i de 16 undersökta länderna. Tabellen visar också att radikala högerpartiers valframgångar inte förklarar nivåskillnader i attityder till invandring mellan länder. Det är alltså inte så att invandringsmotståndet är högre i länder där radikala högerpartier finns representerade i parlamentet, jämfört med länder där de inte har platser i parlamentet. Ytterligare ett tecken på att radikala högerpartiers närvaro i parlamenten inte har påverkat attityderna är att modellerna inte

blir bättre av att vi inkluderar våra indikatorer på deras parlamentariska närvaro i vår analys (se appendix för värden på varians mellan olika modeller).

För att ta hänsyn till att olika länder har olika valsystem som gör det olika svårt att komma in i parlamentet, testade vi också andel röster på radikala högerpartier som en alternativ variabel. Detta tar då i större utsträckning hänsyn till möjligheten att dessa partier påverkar människors attityder trots att de inte sitter i parlamentet. Resultaten i den alternativa modellen blir desamma. Det vill säga, inte heller väljarstödet – oavsett hur valsystemet omvandlar detta till platser i parlamentet – kan förklara skillnader i attityder till invandring mellan länder, eller inom länder över tid.

Tabell 1. Radikala högerpartier och attityder till invandring

	1. Parlamentarisk närvaro	2. Parlamentarisk storlek	3. Nationalistiskt budskap
Utbildning (antal år)	-	-	-
Kvinna	0	0	0
Ålder	+	+	+
Radikala högerpartier: skillnad mellan länder	0	0	0
Radikala högerpartier: förändring över tid	0	0	0
Undersökningsår 2002 (jämförelsekategori)			
2004	0	0	0
2006	0	0	0
2008	0	0	0
2010	0	0	0
2012	0	0	0

Not: Höga värden betyder mer invandringsmotstånd.

Källa: Egna analyser baserat på data från ESS.

Även om den faktiska närvaron av radikala högerpartier inte tycks spela någon roll för hur invandringsmotståndet utvecklas över tid kan man fortfarande tänka sig att det sker en ökning när de kommer in i parlamentet för första gången. Med andra ord kan det vara så att invandringsmotståndet ökar när sådana partier för första gången träder in i det politiska finrummet, för att sedan stabiliseras på en högre nivå än tidigare, oavsett hur representationen sedan förändras över tid. Tidpunkten för inträdet varierar kraftigt mellan länder vilket innebär att vi inte har tillgång till data över en tillräckligt lång tidsperiod för att systematisk undersöka detta i samtliga 16 länder.

Figur 2 (se appendix) visar istället utvecklingen av invandringsmotstånd i fem länder där radikala högerpartier antingen har kommit in under perioden 2002-2012 eller där förutsättningarna för deras närvaro har förändrats under samma tid. Radikala högerpartier gick framåt i de nationella valen 2010 i både Sverige och Ungern, vilket resulterade i att Sverigedemokraterna (Sverige) och Jobbik (Ungern) kom in i parlamenten med 5,7 procent respektive 16,7 procent av rösterna. Som figur 2 visar går utvecklingskurvorna i båda länderna svagt uppåt mellan 2010 och 2012, men endast ökningen i Sverige är statistiskt säkerställd. Invandringsmotståndet i Sverige 2012 är tillbaka på samma nivå som två år innan Sverigedemokraternas inträde (2008), vilket betyder att vi måste vara försiktiga med att koppla ökningen till deras inträde i parlamentet.

I Schweiz och Finland har Schweiziska folkpartiet respektive Sannfinländarna funnits representerade i parlamentet redan innan 2002, men under den studerade perioden har förutsättningarna för deras närvaro förändrats. Schweiziska folkpartiet började som ett traditionellt parti, men har gradvis plockat upp den typ av nationalistisk politik som förknippas med radikala högerpartier. Mudde argumenterar att partiet i alla fall från 2005 bör räknas som ett radikalt högerparti (Mudde, 2007). Utvecklingen i Schweiz mellan 2002 och 2012 innebär också en svag men statistiskt säkerställd ökning i invandringsmotstånd. I Finland gick Sannfinländarna från 5 till 39 mandat i parlamentsvalen 2011, vilket kraftigt ökade uppmärksamheten kring invandringsfrågor i Finland. Invandringsmotståndet i Finland sjönk dock mellan 2010 och 2012.

Minskningen är statistiskt säkerställd, men innebär enbart att nivåerna i Finland 2012 är tillbaka på samma nivåer som 2008.

Även i Nederländerna sjönk invandringsmotståndet efter det att Geert Wilders Frihetsparti kom in i parlamentet 2006. Sedan 2002 fanns dock partiet Pim Fortuyns lista representerat i parlamentet och åren efter deras inträde ökade invandringsmotståndet marginellt från 4,7 år 2002 till 5,1 år 2006 på en skala 0-10. Sammantaget går det inte att urskilja någon tydlig trend i figur 2 som talar för att de radikala högerpartiernas inträde i parlamenten leder till en omedelbar ökning i invandringsmotstånd. Förändringarna är små och pekar delvis åt olika håll vilket, om inte annat i alla fall, indikerar att eventuella förstärkningseffekter inte automatiskt följer av deras inträde på den nationella politiska arenan.

Tabell 2. Radikala högerpartier och nativistiska attityder

	1. Parlamentarisk närvaro	2. Parlamentarisk storlek	3. Nationalistiskt budskap
Utbildning (antal år)	-	-	-
Kvinna	-	-	-
Ålder	+	+	+
Radikala högerpartier: skillnad mellan länder	0	0	0
Radikala högerpartier: förändring över tid	0	0	0
Undersökningsår 2002 (jämförelsekategori)			
2004	0	0	0
2006	0	0	0
2008	0	0	0
2010	0	0	0
2012	0	0	0

Not: Högre värden betyder större benägenhet att föredra invandrare med samma etnicitet som majoritetsbefolkningen framför invandrare med annan etnicitet än majoritetsbefolkningen. Källa: Egna analyser baserat på data från ESS.

Modellerna i tabell 2 testar effekten av radikala högerpartiers valframgångar på nativistiska attityder till invandring, det vill säga att människor gör skillnad på olika invandrare. Eftersom radikala högerpartier i deras nativistiska argumentation föreställer sig ett land där det endast bor ett etniskt homogent folk är det möjligt att deras närvaro framförallt har betydelse för tendensen att skilja mellan olika invandrare baserat på etnicitet och ursprung.

Följaktligen testar vi också de tre formerna av radikala högerpartiers parlamentariska närvaro på nativistiska attityder. Variablerna som mäter den genomsnittliga förändringen över tid (undersökningsår) visar att det nativistiska motståndet inte förändras under den aktuella perioden. Den sammanlagda graden av nativistiskt motstånd i de 16 länderna för 2012 avviker inte signifikant från graden av nativistiskt motstånd 10 år tidigare (2002). Samtidigt visar nollorna i tabellen, i likhet med tabell 1, att de landspecifika förändringar i nativistiska attityder som illustrerades i figur 1b, inte kan förklaras av radikala högerpartiers valframgångar, oavsett om det gäller deras närvaro, storleken på deras representation eller deras nationalistiska budskap. De radikala högerpartiernas närvaro förklarar inte heller skillnader i nivåer av nativistiska attityder mellan länder.

Tabell 3: Radikala högerpartier och polarisering

	1. Parlamentarisk närvaro	2. Parlamentarisk storlek	3. Nationalistiskt budskap
Utbildning (antal år)	-	-	-
Kvinna	0	0	0
Ålder	0	0	0
Radikala högerpartier: skillnad mellan länder	-	-	-
Radikala högerpartier: förändring över tid	0	0	0
Undersökningsår 2002 (jämförelse-kategori)			
2004	+	+	+
2006	+	+	+
2008	+	+	+
2010	+	+	+
2012	+	+	+

Not: Högre värden betyder större polarisering.

Källa: Egna analyser baserat på data från ESS.

Tabell 3 visar radikala högerpartiers effekt på polariseringen i invandringsattityder. Det vill säga om deras närvaro leder till att vissa människor blir mer negativt inställda till invandring samtidigt som andra blir mer positivt inställda till invandring. Plustecknen i samband med undersökningsåren visar att polariseringen ökade mellan 2002 och 2004 för att sedan ligga relativt stabilt på ungefär samma nivå fram till 2012 (det sistnämnda kan utläsas i tabell A3 i appendix). Detta betyder alltså att det sker en ökning i polariseringen under det tidiga 2000-talet. Precis som tidigare kan de radikala högerpartiernas närvaro inte heller här förklara förändringarna över tid. Däremot ser vi att skillnaden mellan länder till viss del går att koppla till de radikala högerpartierna. Såväl deras närvaro, deras styrka liksom deras nationalistiska budskap uppvisar ett negativt samband med polariseringen. Detta betyder att radikala högerpartiers närvaro hänger samman med lägre grad av polarisering, vilket är tvärtemot det förväntade utfallet. Det är dock i linje med det generella mönstret att radikala högerpartiernas närvaro inte hänger samman med en ökning av

invandringsfientliga attityder. Vad det negativa sambandet beror på är inte uppenbart. Möjligen kan det vara så att det är kopplat till själva inträdet på så vis att det är lättare för radikala högerpartier att komma in i parlamenten i länder där polariseringen är mindre. För att undersöka detta vidare behövs ytterligare analyser, vilka ligger utanför denna studies fokus.

Eftersom våra resultat inte stödjer det teoretiska antagandet att radikala högerpartiers parlamentariska närvaro leder till ökat invandringsmotstånd är, det möjligt att invända att vi borde mäta detta på något annat sätt. Vi har redan testat andel röster på radikala högerpartier som ett alternativ till hur stor andel de har av platserna i parlamentet, samt gjort ett begränsat test för att undersöka om själva inträdet i parlamentet egentligen är den tidsperiod vi borde undersöka. Vi testar ytterligare två alternativa analyser. Den första analysen består i att skilja på olika typer av radikala högerpartier. Genom att testa ifall skillnader i partiernas betoning av nationalistiska budskap kan förklara attitydskillnader mellan länder och över tid, har vi försökt ta hänsyn till att politiken delvis skiljer sig åt mellan olika partier. Ett problem kan dock vara att detta inte till fullo tar hänsyn till skillnader inom gruppen radikala högerpartier. Ett alternativt tillvägagångssätt är att inte klumpa ihop alla dessa partier och istället dela in dem i olika underkategorier för att se om det bara är vissa typer av radikala högerpartier som har effekt på invandringsmotståndet.

Mudde delar in partierna i tre olika grupper varav en grupp (den nynazistiska) inte finns representerad i något av våra 16 länder under den aktuella tidsperioden (Mudde, 2007). Skillnaden mellan de två grupperna som återstår ligger i om populism eller nativism kommer i första hand hos partierna. Detta är potentiellt viktigt eftersom sådana skillnader i inriktning kan påverka i vilken utsträckning partiet uppfattas som en legitim politisk aktör, vilket i sin tur påverkar hur deras politiska budskap tas emot. Mot bakgrund av detta har vi gjort separata analyser för partier där populism respektive nativism kommer i första hand. Resultatet redovisas i tabell A5 (se appendix) och visar på samma mönster som tidigare analyser. Varken tillsammans eller uppdelade i olika typer av radikala högerpartier förklarar partiernas politiska representation variationer i invandringsmotstånd, inte mellan länder och inte över tid.

En ytterligare invändning mot resultaten kan vara att vi mäter fel attityder. Vi har argumenterat för att radikala högerpartiers påverkan på attityder borde synas just i relation till attityder till invandring eftersom frågeområdet utgör kärnan i deras politiska budskap. Det finns dock några problem att beakta. Själva sättet att mäta invandringsattityder är via relativa frågor där svaren har olika konsekvenser i olika länder. Med andra ord, att vilja öka invandringen kraftigt i Sverige har helt olika betydelse jämfört med att vilja göra det i Ungern eftersom Sverige, relativt sett, tar emot betydligt fler invandrare. I syfte att säkerställa att resultaten inte bara är en konsekvens av våra tre utfallsvariabler har vi också genomfört exakt likadana analyser där vi istället för attityder till invandring fokuserar på främlingsfientlighet. Vi mäter då främlingsfientlighet med hjälp av tre frågor där människor får ta ställning till om invandrare berikar eller undergräver kulturen i landet, om det är bra eller dåligt för ekonomin samt om landet man bor i blir bättre eller sämre av att invandrare kommer dit för att bo. Alla tre frågorna mäts på en elvgradig skala.

Resultaten från dessa analyser redovisas inte här, men visar på exakt samma mönster som i fallet med attityder till invandring, nämligen att radikala högerpartiers parlamentariska närvaro varken kan förklara skillnader i nivåer av främlingsfientlighet eller förändring i främlingsfientlighet över tid.

Slutsatser

Tvärtemot de teoretiska förväntningarna tycks de radikala högerpartiernas valframgångar inte ha lett till någon ökning i motståndet mot invandring i de 16 undersökta länderna. Analyserna visar att partiernas närvaro i parlamenten varken har stärkt generellt eller nativistiskt motstånd mot invandring, och inte heller har närvaron inneburit en ökad polarisering i invandringsattityder. Även om utvecklingen i attityder mellan 2002 och 2012 ser olika ut i olika länder så kan dessa skillnader inte förklaras av de radikala högerpartiernas närvaro, storleken på deras representation eller deras nationalistiska retorik.

Frågan är hur man ska förstå dessa resultat. De går trots allt stick i stäv med såväl många människors etablerade uppfattningar, den massmediala bilden och det förväntade teoretiska utfallet. När det gäller den massmediala bilden och många människors oro för ökad främlingsfientlighet, är det rimligt att anta att båda dessa faktorer åtminstone delvis baseras på de politiska framgångarna för radikala högerpartier. När sådana partier går framåt i allmänna val tas det som intäkt för att invandringsmotståndet ökar, trots att tidigare forskning visat att radikalhöger framför allt har varit framgångsrika i att fånga upp väljare som redan sympatiserar med delar av deras agenda. Partierna har trätt in på den politiska arenan i och med att dessa väljare börjat utgå ifrån sin uppfattning i invandringsfrågor när de bestämmer vilket parti de ska rösta på. Inget av detta motsäger dock de teoretiska förväntningarna att partierna, när de väl är på plats i parlamentet, ändå borde ha påverkat människors attityder. Eftersom inga tecken på en sådan utveckling framkommer i vår studie måste vi fråga oss varför det normalt inte tycks vara fallet under den undersökta tidsperioden. Det finns åtminstone två tänkbara svar på den frågan.

En möjlighet är det kontrafaktiska argumentet. En begränsning med studien är att vi inte vet vad som skulle ha hänt om de radikala högerpartierna inte funnits på den politiska arenan under den studerade tidsperioden. Det kontrafaktiska argumentet säger att vi utan radikalhögerns närvaro skulle ha bevittnat en tydligare nedgång i motståndet mot invandring. Faktum är att toleranta attityder har ökat under en lång period (hela 1900-talet). Till exempel så har människor gradvis blivit mindre homofoba (Lewis och Gossett, 2008) och mindre fördomsfulla (se t.ex. Firebaugh och Davis, 1988; Quillian, 1996).

Ford visar att andelen individer som skulle opponera sig mot att ha en mörkhyad chef i Storbritannien sjönk från 20 till 13 procent mellan åren 1983 och 1996 (Ford, 2008), men vi observerar ingen sådan nedgång under den undersökta tidsperioden. Togeby visar att fördomarna minskade i Danmark från tidigt 1970-tal till mitten av 1990-talet (Togeby, 1998). På grundval av SOM-undersökningarna visar Demker att utvecklingen i Sverige följer ett liknande mönster (Demker, 2014). Kanske är det så att avsaknaden av en fortsatt nedgång i Europa under början av 2000-talet kan förklaras just av närvaron av radikala högerpartier? Huruvida det ligger till på det viset kan vi dock inte undersöka då det är just ett kontrafaktiskt argument och vi kan omöjligt veta hur det skulle ha sett ut utan de radikala högerpartiernas närvaro.

En annan möjlighet är att effekten inte är så direkt som vi försöker mäta. Det faktum att dessa partier inte har påverkat attityder till invandring 2002-2012 betyder ej att de inte kommer att göra det i framtiden. Radikala högerpartier ackumulerar ofta erfarenheter och etablerar sig efter hand som mer stabila politiska partier. Om de lyckas behålla sin parlamentariska representation och bli en integrerad del av de europeiska partisystemen är det sannolikt att detta också kommer att påverka deras legitimitet och öka det relativa utrymme som deras budskap får i den offentliga debatten. Mudde är inne på samma linje (Mudde, 2012). Han identifierar tre huvudsakliga skäl till varför radikala högerpartier kan komma att öka sitt inflytande över tid. Dessa är ökat stöd från media (speciellt från tabloid media), ökat väljarstöd till följd av ekonomisk oro, samt mognad och förbättrad organisation hos partierna själva. Vi motsätter oss inte hans oro inför framtiden. Vi påstår

endast att vi hittills inte kan mäta någon förändring i attityder till invandring som är kopplad till radikala högerpartiers närvaro i parlamenten i de 16 undersökta europeiska länderna. Om detta i framtiden kommer att förändras eller inte är fortfarande en öppen fråga.

Policyleverans

Vad innebär då resultaten från studien i ett bredare perspektiv? Innebär de att vi inte behöver bry oss om framväxten av radikala högerpartier i Europa? En sådan tolkning är inte bara problematisk utan direkt felaktig, och detta av flera skäl:

För det första är det fortfarande möjligt att radikala högerpartier kan påverka annat än enbart människors attityder. I den här studien mäter vi endast attityder till invandring vilket inte säger någonting om förändringar i handlingsbenägenhet. Vi diskuterade inledningsvis att det finns en koppling mellan attityder och handlingar, samt att risken för till exempel diskriminering ökar om negativa attityder till invandrare tilltar i ett samhälle. Men, vi betonade också att kopplingen mellan attityder och handling varierar mellan olika miljöer. Detta betyder att det är möjligt att individer som hyser ett stort invandringsmotstånd och/eller är främlingsfientliga, i större utsträckning handlar i enlighet med sina attityder om de känner att omgivningen är mer tillåtande. Förekomsten av och framgångar för radikala högerpartier kan bidra till ett sådant mer tillåtande klimat.

För det andra kan radikala högerpartier även påverka andra domäner. Parlamentarisk representation för dessa partier ger möjligheter, om än i olika utsträckning i olika länder, att påverka invandrings- och integrationspolitiken i en mer restriktiv riktning. Tidigare forskning indikerar att detta kan ske både direkt om de lyckas ta plats i regeringen, och indirekt om traditionella partier anammar de radikala högerpartiernas idéer i syfte att försöka vinna deras väljare. Denna studie säger dock ingenting om i vilken utsträckning detta har skett under den studerade tidsperioden.

För det tredje finns det en risk för att närvaron av radikala högerpartier påverkar människor som inte räknas in i deras definition av den nationella

gemenskapen. Om man som invandrare blir utpekad som illegitim utnyttjare av välfärdssystemet, brottsling eller som ett hot mot vissa kulturella värden kan det bidra till en känsla av vanmakt som ytterligare försvårar integrationsprocessen eftersom utanförskapet då blir än mer påtagligt.

Vilka konsekvenser radikala högerpartiers valframgångar har haft på dessa områden är viktiga frågor för framtida forskning. Det innebär också en utmaning då vissa av dessa konsekvenser är svåra att fånga. Till exempel är det svårt att mäta i vilken utsträckning människor blir mer eller mindre benägna att omsätta sina attityder i diskriminerande handlingar. Ett sätt att komma närmare sådana konsekvenser är att inte bara mäta själva attityderna utan också hur viktiga dessa är för olika individer. För att få en samlad bild av följderna krävs det dock flera olika typer av studier. Det krävs också en kombination av flera olika metoder, till exempel behövs fallstudier, experimentstudier såväl som studier där man följer samma individer över en längre tidsperiod, så kallade longitudinella studier.

Vad vi har visat i den här studien är att valframgångarna för radikala högerpartier inte har haft någon generell effekt på attityder till invandring 2002-2012. Detta innebär att vi kan dra slutsatsen att radikala högerpartier inte automatiskt påverkar människors attityder. Medan det är en viktig slutsats är det också viktigt att komma ihåg att vårt fokus här har varit parlamentarisk representation på nationell nivå. I många europeiska länder finns radikala högerpartier också representerade på lokal och regional nivå. Exempelvis har Nationella Fronten i Frankrike endast marginell representation i det nationella parlamentet, men omfattande sådan på regional nivå (särskilt i södra Frankrike). Vårt resultat att radikala högerpartier inte har haft någon generell påverkan på invandringsattityder utesluter inte att de kan ha haft effekt i vissa kommuner, eller till och med i vissa enskilda länder. Mer forskning behövs därmed också för att undersöka om det finns fall – länder eller kommuner – som avviker från det generella mönstret. Forskare bör då söka möjliga orsaker såsom faktorer kopplade till det radikala högerpartiet i sig, till traditionella politiska partiers agerande, partiets inflytande över politiken eller faktorer i det omkringliggande samhället, till exempel situationen på arbetsmarknaden

eller välfärdsstatens omfattning. Vår studie ger i denna bemärkelse inte något slutgiltigt svar på frågan om hur radikala högerpartier påverkar attityder. Inte desto mindre är den en viktig pusselbit i arbetet med att förstå konsekvenserna av radikala högerpartiers valframgångar i Europa.

Referenser

Akkerman, T (2012) Immigration Policy and Electoral Competition in Western Europe. A Fine-Grained Analysis of Party Positions over the Past Two Decades. *Party Politics*. Tillgänglig på: <http://ppq.sagepub.com/content/early/2012/11/06/1354068812462928.abstract>. (2014-05-08).

Akkerman, T och S L Lange (2012) Radical Right Parties in Office: Incumbency Records and the Electoral Cost of Governing. *Government and Opposition*, årgång 47, nr 4, s.574–596

Alonso, S och S Claro da Fonseca (2012) Immigration, Left and Right. *Party Politics*, årgång 18, nr 6, s. 865–84.

Arzheimer, K och E Carter (2006) Political Opportunity Structures and Right-Wing Extremist Party Success. *European Journal of Political Research*, årgång 45, nr 3, s. 419-443.

Berezin, M (2009) *Illiberal Politics in Neoliberal Times*. Cambridge University Press, Cambridge.

Betz, H G och C Johnson (2004) Against the Current—Stemming the Tide: the Nostalgic Ideology of the Contemporary Radical Populist Right. *Journal of Political Ideologies*, årgång 9, nr 3, s. 311–327.

Blumer, H (1958) Race Prejudice as a Sense of Group Position. *Pacific Sociological Review*, årgång 1, nr 1, s. 3–7.

Chong, D och J N Druckman (2013) Counterframing Effects. *The Journal of Politics*, årgång 75, nr 1, s. 1–16.

Druckman, J N (2001) On the Limits of Framing Effects: Who Can Frame? *Journal of Politics*, årgång 63, nr 4, s. 1041–1066.

Dunn, K P och S P Singh (2011) The Surprising Non-Impact of Radical Right-Wing Populist Party Representation on Public Tolerance of Minorities. *Journal of Elections, Public Opinion & Parties*, årgång 21, nr 3, s. 313–31.

European Election Database. Norwegian Social Science Data Services. Tillgänglig på: http://www.nsd.uib.no/european_election_database/ (2014-08-28).

Fairbrother, M (2012) Rich People, Poor People, and Environmental Concern: Evidence Across Nations and Time. *European Sociological Review*. Tillgänglig på: <http://esr.oxfordjournals.org/content/early/2012/07/27/esr.jcs068.short> (2014-05-08).

Firebaugh, G och K Davis (1988) Trends in Antiblack Prejudice, 1972-1984. *American Journal of Sociology*, årgång 94, nr 2, s. 251–72.

Ford, R (2008) Is Racial Prejudice Declining in Britain? *The British Journal of Sociology*, årgång 59, nr 4, s. 609–636.

Goffman, E (1974) *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Harvard University Press, Cambridge.

Hansen, K M (2007) The Sophisticated Public: The Effect of Competing Frames on Public Opinion. *Scandinavian Political Studies*, årgång 30, nr 3, s. 377–96.

Hello, E P Scheepers och M Gijsberts (2002) Education and Ethnic Prejudice in Europe: Explanations for Cross-National Variances in the Educational Effect on Ethnic Prejudice, *Scandinavian Journal of Educational Research*, årgång 46, nr 1, s. 5–24.

Hjerm, M (2007) Do Numbers Really Count? Group Threat Theory Revisited. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, årgång 33, nr 8, s.1253–1275.

Hjern, M och K Nagayoshi (2011) The Composition of the Minority Population as a Threat: Can Real Economic and Cultural Threats Explain Xenophobia? *International Sociology*, årgång 26, nr 6, s. 815–843.

Hopkins, DJ (2010) Politicized Places: Explaining Where and When Immigrants Provoke Local Opposition, *American Political Science Review*, årgång 104, nr 1, s. 40–60.

Hopkins, DJ (2011) National Debates, Local Responses: The Origins of Local Concern about Immigration in the UK and the US. *British Journal of Political Science*, årgång 41, nr 3, s. 499–524.

Hox, JJ (2010) *Multilevel Analysis: Techniques and Applications*, Taylor & Francis.

Ivarsflaten, E (2005) Threatened by Diversity: Why Restrictive Asylum and Immigration Policies Appeal to Western Europeans. *Journal of Elections, Public Opinion & Parties*, årgång 15, nr 1, s. 21–45.

Kunovich, R M (2004) Social Structural Position and Prejudice: An Exploration of Cross-National Differences in Regression Slopes. *Social Science Research*, årgång 33, nr 1, s. 20–44.

Lewis, G B och C W Gossett (2008) Changing Public Opinion on Same-Sex Marriage: The Case of California. *Politics and Policy*, årgång 36, nr 1, s. 4–30.

Lubbers, M, M Gijsberts, och P Scheepers (2002) Extreme Right-Wing Voting in Western Europe. *European Journal of Political Research*, årgång 41, nr 3, s. 345–78.

Matthes, J (2012) Framing Politics. An Integrative Approach. *American Behavioral Scientist*, årgång 56, nr 3, s. 247–59.

McLaren, L och M Johnson (2007) Resources, Group Conflict and Symbols: Explaining Anti-Immigration Hostility in Britain. *Political Studies*, årgång 55, nr 4, s. 709–32.

McLaren, L (2003) Anti-Immigrant Prejudice in Europe: Contact, Threat Perception, and Preferences for the Exclusion of Migrants. *Social Forces*, årgång 81, nr 3, s. 909–936.

Meuleman, B, E Davidov och J Billiet (2009) Changing Attitudes toward Immigration in Europe, 2002–2007: A Dynamic Group Conflict Theory Approach. *Social Science Research*, årgång 38, nr 2, s. 352–365.

Minkenberg, M (2000) The Renewal of the Radical Right: Between Modernity and Anti-modernity. *Government and Opposition*, årgång 35, nr 2, s.170–88.

Minkenberg, M (2001) The Radical Right in Public Office: Agenda-Setting and Policy Effects. *West European Politics*, årgång 24, nr 4, s. 1–21.

Mudde, C (2007) *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge University Press, Cambridge.

Mudde, C (2012) Three Decades of Populist Radical Right Parties in Western Europe: So What? *European Journal of Political Research*. Tillgänglig på: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1475-6765.2012.02065.x/full> (2014-05-08).

Norris, P (2005) *Radical Right: Voters and Parties in the Electoral Market*. Cambridge University Press, Cambridge.

Nelson, T E och D R Kinder (1996) Issue Frames and Group-Centrism in American Public Opinion. *Journal of Politics*, årgång 58, nr 4, s. 1055–1078.

Parties and Elections in Europe Database. Tillgänglig på: <http://www.parties-and-elections.eu/>, (2014-04-15).

Quillian, L (1995) Prejudice as a Response to Perceived Group Threat: Population Composition and Anti-Immigrant and Racial Prejudice in Europe. *American Sociological Review*, årgång 60, nr 4, s.586–611.

Quillian, L (1996) Group Threat and Regional Change in Attitudes toward African-Americans. *American Journal of Sociology*, årgång 102, nr 3, s. 816–60.

Radio France International (2013) "Racism and Xenophobia on the Rise in France, report", 22 mars.

Reuters UK edition (2010), "Anti-Immigrant Wave Spreads Across Europe", 14 september.

Rydgren, J (2003) Meso-Level Reasons for Racism and Xenophobia: Some Converging and Diverging Effects of Radical Right Populism in France and Sweden. *European Journal of Social Theory*, årgång 6, nr 1, s. 45–68.

Rydgren, J (2007) The sociology of the radical right. *Annu. Rev. Sociol.* nr 33, s. 241–62.

Rydgren, J (2008) Immigration Sceptics, Xenophobes or Racists? Radical Right-Wing Voting in Six West European Countries. *European Journal of Political Research*, årgång 47, nr 6, s. 737–765.

Scheepers, P M Gijsberts och M Coenders (2002) Ethnic Exclusionism in European Countries: Public Opposition to Civil Rights for Legal Migrants as a Response to Perceived Ethnic Threat. *European Sociological Review*, årgång 18, nr 1, s. 17-34.

Schneider, S L (2008) Anti-Immigrant Attitudes in Europe: Outgroup Size and Perceived Ethnic Threat. *European Sociological Review*, årgång 24, nr 1, s. 53–67.

Semyonov, M, R Raijman och A Gorodzeisky (2006) The Rise of Anti-Foreigner Sentiment in European Societies, 1988-2000. *American Sociological Review*, årgång 71, nr 3, s. 426–49.

Sides, J och J Citrin (2007) European Opinion about Immigration: The Role of Identities, Interests and Information. *British Journal of Political Science*, årgång 37, nr 3, s. 477-504.

Slothuus, R (2008) More Than Weighting Cognitive Importance: A Dual-Process Model of Issue Framing Effects. *Political Psychology*, årgång 29, nr 1, s. 1–28.

Van Spanje, J (2010) Contagious Parties. *Party Politics*, årgång 16, nr 5, s. 563–86.

Sandberg, L och M Demker (2014) Starkare oro för främlingsfientlighet än för invandring i Bergström, A och Oscarsson H (red) *Mittfåra & marginal*. Göteborgs universitet, SOM-institutet.

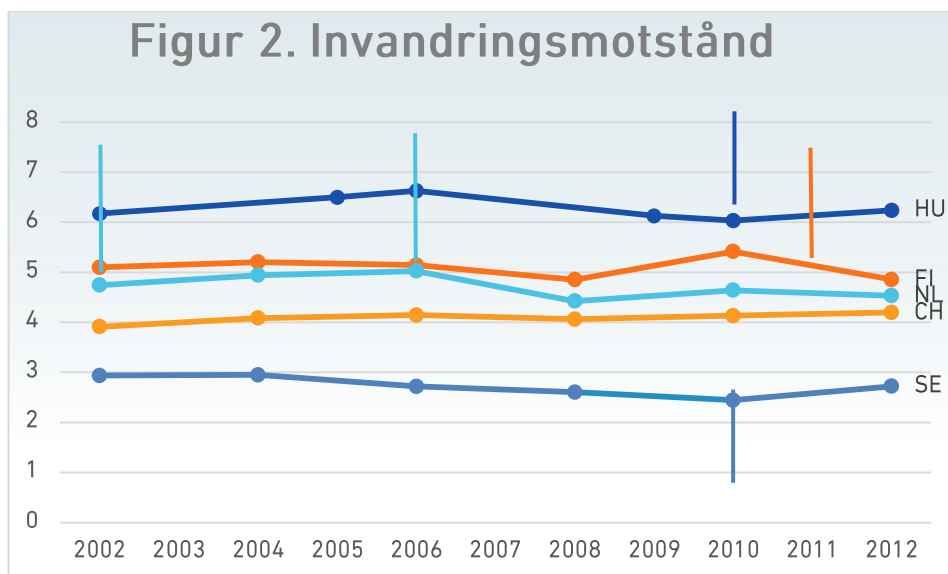
Sprague-Jones, J (2011) Extreme Right-Wing Vote and Support for Multiculturalism in Europe. *Ethnic and Racial Studies*, årgång 34, nr 4, s. 535–555.

Steenbergen, M R och B S Jones (2002) Modeling Multilevel Data Structures. *American Journal of Political Science*, årgång 46, nr 1, s. 218–237.

Togeby, L (1998) Prejudice and Tolerance in a Period of Increasing Ethnic Diversity and Growing Unemployment: Denmark since 1970. *Ethnic and Racial Studies*, årgång 21, nr 6, s. 1137–1154.

Zaller, J R (1992) *The Nature and Origins of Mass Opinion*. Cambridge University Press. Cambridge.

Appendix



Not: Invandringsmotstånd i länder där radikala högerpartier tillkommit 2002-2012. Höga värden betyder mer invandringsmotstånd. Lodräta linjer markerar tidpunkt för radikala högerpartiers inträde i det nationella parlamentet (HU, NL, SE) alternativt tidpunkt för förändrade förutsättningar för deras närvaro (FI). I Schweiz (CH) utvecklas Schweiziska folkpartiet gradvis från ett traditionellt parti till ett radikalt högerparti under perioden, därför saknas lodrät linje.

Källa: Egna analyser baserat på data från ESS.

Tabell A1. Radikala högerpartier och attityder till invandring

	0. Tom modell	1. Parlamentarisk närvaro	2. Parlamentarisk storlek	3. Nationalistiskt budskap
Intercept	4.64 (.21) ^{***}	5.76 (.31) ^{***}	5.86 (.28) ^{***}	5.76 (.26) ^{***}
Utbildning (antal år)		-.14 (.00) ^{***}	-.14 (.00) ^{***}	-.14 (.00) ^{***}
Kvinna		-.01 (.01)	-.01 (.01)	-.01 (.01)
Ålder		.01 (.00) ^{***}	.01 (.00) ^{***}	.01 (.00) ^{***}
Radikala högerpartier: skillnad mellan länder		-.20 (.48)	-.03 (.03)	-.04 (.05)
Radikala högerpartier: förändring över tid		.08 (.11)	.00 (.01)	.01 (.01)
Undersökningsår 2002 (jämförelsekategori)				
2004		.06 (.10)	.06 (.10)	.06 (.10)
2006		.09 (.10)	.09 (.10)	.09 (.10)
2008		-.07 (.10)	-.07 (.10)	-.06 (.10)
2010		.01 (.11)	.01 (.11)	.02 (.10)
2012		-.09 (.11)	-.09 (.11)	-.08 (.10)
Oförklarad varians				
Landsnivå	.70 (.26)	.62 (.24)	.58 (.22)	.60 (.23)
Tid-inom-landsnivå	.08 (.01)	.08 (.01)	.08 (.01)	.08 (.01)
Individnivå	5.95 (.02)	5.50 (.02)	5.50 (.02)	5.50 (.02)

Not: 0-10 där höga värden betyder mer invandringsmptstånd.

Källa: Egna analyser baserat på data från ESS. Standardfel inom parantes * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

Tabell A2: Radikala högerpartier och nativistiska attityder till invandring

	0. Tom modell	1. Parlamentarisk närvaro	2. Parlamentarisk storlek	3. Nationalistiskt budskap
Intercept	.259 (.04)***	.199 (.066)**	.195 (.059)**	.199 (.053)
Utbildning(antal år)		-.004 (.000)***	-.004 (.000)***	-.004 (.000)***
Kvinna		-.021 (.003)***	-.021 (.003)***	-.021 (.003)***
Ålder		.002 (.000)***	.002 (.000)***	.002 (.000)***
Radikala högerpartier: skillnad mellan länder		.085 (.100)	.008 (.007)	.014 (.011)
Radikala högerpartier: förändring över tid		0.020 (.023)	.000 (.001)	.002 (.002)
Undersökningsår 2002 (jämförelsekategori)				
2004		.024 (.022)	.024 (.022)	.024 (.021)
2006		.027 (.022)	.027 (.022)	.026 (.021)
2008		.008 (.022)	.008 (.022)	.009 (.022)
2010		.002 (.022)	.003 (.022)	.004 (.021)
2012		-.028 (.022)	-.026 (.022)	-.025 (.022)
<i>Oförklarad varians</i>				
Landsnivå	.027 (.010)	.027 (.011)	.026 (.010)	.026 (.010)
Tid-inom-landsnivå	.004 (.001)	.004 (.001)	.004 (.001)	.004 (.001)
Individnivå	.330 (.001)	.328 (.001)	.328 (.001)	.328 (.001)

Not: Tabellen ska läsas på följande sätt -3 till +3 där noll indikerar att man inte gör skillnad på olika grupper av invandrare, positiva värden att man föredrar invandrare med samma etnicitet som majoritetsbefolkningen och negativa värden att man föredrar invandrare med annan etnicitet än majoritetsbefolkningen.

*Källa: Egna analyser baserat på data från ESS. Standardfel inom parantes * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$*

Tabell A3: Radikala högerpartier och polarisering

	0. Tom modell	1. Parlamentarisk närvaro	2. Parlamentarisk storlek	3. Nationalistiskt budskap
Intercept	5.92 (.25) ^{***}	6.42 (.36) ^{***}	6.35 (.33) ^{***}	6.18 (.32) ^{***}
Utbildning(antal år)		-.05 (.01) ^{***}	-.05 (.01) ^{***}	-.05 (.01) ^{***}
Kvinna		.03 (.04)	.03 (.04)	.03 (.04)
Ålder		.00 (.00)	.00 (.00)	.00 (.00)
Radikala högerpartier: skillnad mellan länder		-1.24 (.51) [*]	-.09 (.03) [*]	-.12 (.06)
Radikala högerpartier: förändring över tid		-.13 (.19)	.00 (.01)	.00 (.02)
Undersökningsår 2002 (jämförelsekategori)				
2004		.78 (.18) ^{***}	.77 (.18) ^{***}	.78 (.18) ^{***}
2006		.71 (.18) ^{***}	.71 (.18) ^{***}	.71 (.18) ^{***}
2008		.51 (.18) ^{**}	.51 (.18) ^{**}	.51 (.18) ^{**}
2010		.67 (.18) ^{***}	.66 (.18) ^{***}	.65 (.18) ^{***}
2012		.82 (.18) ^{***}	.81 (.18) ^{***}	.80 (.18) ^{***}
Oförklarad varians				
Landsnivå	.96 (.37)	.68 (.27)	.64 (.26)	.75 (.30)
Tid-inom-landsnivå	.28 (.05)	.21 (.04)	.21 (.04)	.21 (.04)
Individnivå	61.50 (.21)	61.28 (.22)	61.28 (.21)	61.28 (.21)

Not: Kvaderad avvikelse från medelvärde, högre värden större polarisering.

Källa: Egna analyser baserat på data från ESS. Standardfel inom parantes * $p < 0.05$;

** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

Tabell A4: Olika typer av radikala högerpartier, indelning

PARTIER MED TONVIKT PÅ NATIVISM	PARTIER MED TONVIKT PÅ POPULISM
Vlaams Belang (Belgien)	Perussuomalaiset (Finland)
Front National (Belgien)	Lijst Pim Fortuyn (Nederländerna)
Schweizerische Volkspartei (Schweiz)	Fremskrittspartiet (Norge)
Dansk Folkeparti (Danmark)	Samoobrona Rzeczpospolitej Polskiej (Polen)
Front National (Frankrike)	Slovenska Nacionalna Stranka (Slovenien)
Jobbik (Ungern)	
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (Nederländerna)	
Liga Polskich Rodzin (Polen)	
Sverigedemokraterna (Sverige)	

Not: För att identifiera radikala högerpartier använder vi oss av en bred version av Muddes (2007) klassificering. Enligt Mudde är "nativism" den minsta gemensamma nämnaren för radikala högerpartier i Europa.

Tabell A5: Olika typer av radikala högerpartier, analys

	Parlamentarisk närvaro		Parlamentarisk storlek	
	Partier med tonvikt på nativism	Partier med tonvikt på populism	Partier med tonvikt på nativism	Partier med tonvikt på populism
Attityder till invandring				
Skillnad mellan länder	-0.346 (.574)	-0.309 (.484)	-0.025 (.042)	-0.027 (.035)
Förändring över tid	.051 (.112)	.194 (.130)	.004 (.007)	.003 (.010)
Nativistiska attityder				
Skillnad mellan länder	.143 (.119)	.063 (.104)	.014 (.008)	.004 (.008)
Förändring över tid	.014 (.023)	.024 (.028)	.001 (.001)	-0.000 (.002)
Polarisering				
Skillnad mellan länder	-0.809 (.707)	-1.268 (.524)*	-0.081 (.049)	-0.074 (.041)
Förändring över tid	.013 (.190)	-.181 (.224)	.004 (.012)	-.022 (.017)

Not: Kontrollerat för utbildning, kön, ålder, ESS-runda.

Källa: Egna analyser baserat på data från ESS. Standardfel inom parentes * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$.

Radikala högerpartier har nått stora valframgångar under det senaste decenniet. Samhällsvetenskapliga teorier antar att fler röster på sådana partier samt ökad uppmärksamhet och negativa utspel kring invandringsfrågor leder till ett ökat motstånd mot invandring. I denna rapport undersöks om framgångarna för radikala högerpartier i 16 europeiska länder under perioden 2002-2012 påverkat attityderna till invandring. Resultatet är förvånande.

Rapporten är skriven av Fil.dr Andrea Bohman och Professor Mikael Hjerm, båda verksamma vid Umeå universitet.

Delegationen för migrationsstudier är en oberoende kommitté som initierar studier och förmedlar forskningsresultat som underlag till framtida migrationspolitiska beslut och för att bidra till samhällsdebatten.



STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

**Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17**